

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ความเป็นมาและความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
- ตอนที่ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย
  - 2.1 นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
  - 2.2 หลักการและแนวทางของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
  - 2.3 รูปแบบของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 2.4 แนวทางการพัฒนาระบบคุณภาพควบคุมคุณภาพภายใน
  - 2.5 เอกสารในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
- ตอนที่ 3 การประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล
  - 3.1 ความหมายของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล
  - 3.2 องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล
  - 3.3 องค์ประกอบคุณภาพของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์
  - 3.4 แนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน
- ตอนที่ 4 การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์
  - 4.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน
  - 4.2 การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
  - 4.3 การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์
  - 4.4 ดัชนีและเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพด้านการเรียนการสอน และ การประเมินผล
- ตอนที่ 5 หลักสูตรคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค

ตอนที่ 6 การวิจัยและพัฒนา

- 6.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา
- 6.2 ประเภทของการวิจัยและพัฒนา
- 6.3 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา
- 6.4 การทำประชาพิจารณ์
- 6.5 รูปแบบวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาในประเทศไทย เพิ่งริเริ่มในระยะ 3-4 ปี ที่ผ่านมานี้ เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน หลายสังกัด รวมทั้งสิ้น 9 กระทรวง 1 หน่วยงานอิสระ ได้แก่

1. ทบวงมหาวิทยาลัย
2. กระทรวงศึกษาธิการ
3. กระทรวงสาธารณสุข
4. กระทรวงกลาโหม
5. กระทรวงมหาดไทย
6. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
8. กระทรวงคมนาคม
9. กระทรวงยุติธรรม และ
10. สภาอากาศไทย

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ อีกซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 655 แห่ง (รวมวิทยาเขต) หน่วยงานเหล่านี้ต่างมีกฎระเบียบ ข้อบังคับที่แตกต่างกัน จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้คุณภาพทางวิชาการไม่ได้มาตรฐานในระดับที่พึงพอใจ แม้ในสาขาวิชาเดียวกันคุณภาพของผลผลิตก็มีความแตกต่างกัน การควบคุมมาตรฐานเป็นแต่เพียงการดูหลักสูตรและตรวจสอบเอกสารเท่านั้น ยังขาดระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลที่ดี เพื่อควบคุมการผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ความต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษามีปริมาณมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรมีจำกัด ทั้งงบประมาณ ปริมาณและคุณภาพของผู้สอน และเทคโนโลยีการเรียนการสอน ผนวกกับการให้คุณค่าของปริญญาบัตรเท่าเทียมกันในสาขาวิชาเดียวกัน โดยมีได้คำนึงถึงคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จจากสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีมาตรฐานการศึกษาแตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,2541)

คุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมากกว่าตกต่ำไปมาก ดังที่อดีตนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย ได้วิจารณ์มหาวิทยาลัยไทยในวาระที่ทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 22 ปี ว่า "คุณภาพการศึกษาไม่ได้มาตรฐาน" ดังนั้นในโลกของการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ คุณภาพของ "คน" มีความสำคัญที่สุด การนำประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัย มีความมั่นคงและยืนหยัดอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี จำเป็นต้องมีกำลังคนที่มี

ความรู้ความสามารถ มีคุณภาพได้มาตรฐานทัดเทียมนานาชาติ ยิ่งประเทศพัฒนาก้าวไกล ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กำลังคนที่มีความรู้ขั้นสูงย่อมมีความจำเป็นมากขึ้น จึงต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการอุดมศึกษาได้ประยุกต์แนวคิด เทคนิคและ เครื่องมือการประกันคุณภาพมาจากโรงงานอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและบริการเพราะเป็นเทคนิค หรือเครื่องมือในการบริหารธุรกิจ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติงาน หรือการผลิตให้มี คุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด (วันชัย ศิริชนะ,2540 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,2541)

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพ เป็นปรัชญาของสภาวะบูรณาการสมบูรณ์ของกิจการงาน เพื่อให้บรรลุผลที่ประสงค์ (Stebbing,1989) กล่าวคือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เป็นเงื่อนไขของกิจการงาน ได้รับการบูรณาการอย่างเหมาะสม ในกรณีของการศึกษาองค์ประกอบดังกล่าว หมายถึง คุณภาพ นักศึกษา ผู้สอน หลักสูตร อุปกรณ์เพื่อการวิจัยและการสอน ระบบสารสนเทศ ระบบการเงินบุคลากรสนับสนุนและระบบบริหารวิชาการ (ที่ประชุมอธิการบดี,2537)

ถ้าพิจารณาถึงความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว มีผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้หลากหลาย ดังนี้

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2539) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติการใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าจะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่ประสงค์ และการประกันคุณภาพจะมีประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อได้มีการประเมินผลการดำเนินการของระบบการผลิตบัณฑิต และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการทบทวนและติดตามกระบวนการผลิตโดยใกล้ชิด

วันชัย ศิริชนะ (2540) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือการทำกิจกรรมใดที่สะท้อนถึงคุณภาพ การตรวจสอบเป็นกลไกเพิ่มเติมเพื่อให้สังคมมั่นใจยิ่งขึ้นว่าการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการทำให้การศึกษามีคุณภาพจะต้องทำอย่างมีระเบียบแบบแผน

ศิริพร ตันติพูลชัย (2541) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการนำไปสู่การประเมินผลการเรียนการสอน ของแต่ละหลักสูตร/สาขาวิชา โดยการตั้งมาตรฐานและนำไปสู่การปฏิบัติจริงให้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

Department of Education and Science (1991) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กลไกหรือกระบวนการใด ๆ ที่จะดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของการศึกษาให้ได้มาตรฐานและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กลไกหรือกระบวนการใด ๆ ที่เมื่อได้ดำเนินการไปแล้ว จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการจัดการศึกษานั้นจะได้อัตโนมัติที่มี คุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์และได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ของทบวงมหาวิทยาลัย

2.1 นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

นโยบายการประกันคุณภาพมาตรฐานของการอุดมศึกษา เป็นนโยบายที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้เป็นอันดับแรก ในกรอบนโยบายการพัฒนาระดับอุดมศึกษา ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) โดยมีความมุ่งหมายที่จะยกระดับคุณภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนอย่างน้อยให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำเท่าเทียมกันทุกแห่ง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.2520 แก้ไข (เพิ่มเติม) โดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 4 (2) และ (3) ซึ่งได้ประกาศเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2540 - 2544 เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2539 มีสาระสำคัญ 6 ประการดังต่อไปนี้ (เอกสารประกาศทบวงมหาวิทยาลัย, 2539)

1. ทบวงมหาวิทยาลัย จะพัฒนาให้มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยเน้นหลักการของการให้สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการควบคุมคุณภาพทางวิชาการและปรับปรุงการปฏิบัติการกิจทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของความมีเสรีภาพทางวิชาการ และอิสระภาพในการดำเนินงานที่สังคมหรือหน่วยงานภายนอกยังคงเข้าไปตรวจสอบได้ อันจะนำมาซึ่งความมีมาตรฐานทางการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ทั้งนี้

โดยจะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนการให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา

2. ทบวงมหาวิทยาลัย จะส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นภายในสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้มีการสร้างกลไกการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาที่เป็นรูปธรรมขึ้น ทั้งนี้แต่ละสถาบันอาจจัดให้มีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการขึ้นเป็นการภายในได้ตามความเหมาะสม

3. ทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดหลักการและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการดำเนินการ โดยแต่ละสถาบันอาจนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพการของแต่ละสถาบันได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยจะได้จัดให้มีคู่มือการประกันคุณภาพ (Quality Assurance Manual) ที่ให้รายละเอียดและตัวอย่างการดำเนินงานประกันคุณภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันอุดมศึกษาได้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระบบและกลไกประกันคุณภาพภายในสถาบันแต่ละแห่งต่อไป

4. เพื่อให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของแต่ละสถาบัน ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกโดยกว้างขวาง และเป็นการแสดงถึงความมีคุณภาพของการจัดการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย จะจัดให้มีกลไกของการตรวจสอบและประเมินผลระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Audit) ที่แต่ละสถาบันได้จัดให้มีขึ้นทั้งในระดับสถาบัน และคณะวิชาแล้วให้การรับรองมาตรฐานการศึกษาต่อไป

5. ทบวงมหาวิทยาลัยสนับสนุนการส่งเสริมให้หน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสมาคมวิชาการหรือสมาคมวิชาชีพ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

6. ทบวงมหาวิทยาลัย จะส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลข่าวสาร และผลจากกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มาเผยแพร่ต่อสังคมภายนอกให้ได้รับทราบถึงมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ตลอดจนเป็นข้อมูลสำหรับนักศึกษาและผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษา เป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ แก่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษา มีความตื่นตัวและพัฒนาคุณภาพโดยสม่ำเสมอ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทบวงมหาวิทยาลัย ได้ใช้ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้นโยบายการประกันคุณภาพมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาอยู่อันดับแรก ของกรอบนโยบายการ

พัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)

2.2 หลักการและแนวทางของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานั้น จะประกอบด้วยหลักการและแนวคิดในการดำเนินการ ดังนี้ (วันชัย ศิริชนะ ,2540)

2.2.1 หลักการ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จะยังคงยึดถือหลักการของการให้เสรีภาพและอิสระภาพในการพัฒนาความคิดและการปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษา กล่าวคือ ยังคงความมีเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) และมีความมีอิสระในการกำหนดแนวทางในการบริหารและดำเนินการใด ๆ ทางวิชาการ (Autonomy) เพื่อความมีคุณภาพภายในสถาบันอย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกด้วยในฐานะที่เป็นองค์กรหลักของสังคม ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดขึ้นจะเป็นไปตามหลักการที่ว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถควบคุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพพร้อมทั้งมีระบบของการตรวจสอบและประเมินจากภายนอกแล้วคุณภาพของบัณฑิตก็จะดีด้วย

2.2.2 แนวปฏิบัติ จากพื้นฐานแนวคิดดังกล่าว ทบวงมหาวิทยาลัย จึงได้กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเบื้องต้นขึ้น พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการดำเนินการที่เป็นตัวอย่างการปฏิบัติขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนารูปแบบของการควบคุมคุณภาพ โดยสถาบันอุดมศึกษาจะต้องกำหนดวิธีดำเนินการ และกฎเกณฑ์การปฏิบัติที่จะทำให้ได้มาซึ่งคุณภาพด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการให้อิสระและให้ความคล่องตัวที่จะกำหนดกฎเกณฑ์และการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมภายในสถาบันด้วยตนเอง ทั้งนี้ในแนวปฏิบัติดังกล่าวจะเน้นการให้สถาบันอุดมศึกษาได้มีระบบควบคุมคุณภาพขึ้นภายในสถาบัน เพื่อเป็นกลไกในการกำกับดูแลการดำเนินการขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

2.2.3 การควบคุมคุณภาพภายใน ในการดำเนินการภายในสถาบันนั้นจะเน้นการให้สถาบันได้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตเป็นหลัก ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัย จะได้กำหนดตัวอย่างองค์ประกอบเหล่านี้ให้ แต่ทางสถาบัน อาจปรับลด - เพิ่ม ได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้แล้วสถาบันยังสามารถกำหนดวิธีการ และรายละเอียดการควบคุมคุณภาพได้ตามที่เห็นสมควร

2.2.4 การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการควบคุมคุณภาพภายในของสถาบัน สามารถนำไปสู่ระบบการประกันคุณภาพโดยสมบูรณ์และได้

รับการยอมรับจากฝ่ายต่าง ๆ ทบวงมหาวิทยาลัย จึงจัดให้มีระบบการตรวจสอบและประเมินคุณภาพ (Quality Auditing and Assessment) ของระบบการควบคุมคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น ในระดับคณะวิชาของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ คณะวิชาที่ผ่านการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการแล้ว จะได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาในคณะวิชานั้น ๆ ส่วนกรณีที่ไม่ผ่านการตรวจสอบและประเมินผลก็จะได้รับการพิจารณาว่าสาเหตุเกิดจากอะไร และให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2.2.5 ระยะเวลา ทบวงมหาวิทยาลัย จะให้เวลาสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพภายในและการนำไปสู่การปฏิบัติ ประมาณ 1 - 2 ปี และหลังจากนั้น จึงจะเริ่มให้มีการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาต่อไป

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า หลักการและแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ยังคงยึดถือหลักการของการให้เสรีภาพทางวิชาการและอิสระภาพในการกำหนดแนวทางการบริหาร และดำเนินการใด ๆ ทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษา โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดนโยบายแนวปฏิบัติเบื้องต้นและคู่มือการดำเนินการที่เป็นตัวอย่างการปฏิบัติขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการควบคุมคุณภาพของตนเองด้วยตนเอง และเน้นให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายในองค์ประกอบหลักต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต พร้อมทั้งให้มีระบบตรวจสอบและประเมินคุณภาพของระบบการควบคุมคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยให้มีการใช้ระบบควบคุมคุณภาพภายใน ประมาณ 1-2 ปี จากนั้นจึงเริ่มมีการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษา

2.3 รูปแบบของการประกันคุณภาพการศึกษา

รูปแบบของการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามหลักการและแนวทางดังกล่าว จะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (วันชัย ศิริชนะ ,2540)

2.3.1 การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งการควบคุมคุณภาพภายในนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่คิดว่าจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของบัณฑิตโดยถี่ถ้วน โดยใช้หลักการของการควบคุมคุณภาพที่ถูกต้อง พร้อมทั้งการมีระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการภายในด้วย

2.3.2 การตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก (Quality Auditing) เป็นกลไกการดำเนินการจากภายนอกที่จะเข้าไปตรวจสอบระบบการควบคุมคุณภาพที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดให้มีขึ้นตามหลักการและแนวทางที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด ซึ่งหน่วยงานภายนอกในที่นี้จะหมายถึง คณะอนุกรรมการมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่ตรวจสอบว่าสถาบันอุดมศึกษาได้จัดให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายในหรือไม่ และมีการใช้ระบบนั้นอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

2.3.3 การประเมินผล (Quality Assessment) เป็นกลไกที่ต่อเนื่องจากการตรวจสอบดังกล่าว ซึ่งอาจดำเนินการโดยคณะอนุกรรมการชุดเดียวกันได้ ทั้งนี้ ในการประเมินผลการดำเนินการนั้นจะเป็นการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการควบคุมคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักมิได้เน้นการประเมินบุคคลแต่อย่างใด

ดังนั้นผลสรุปโดยรวมของการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการจึงจะเป็นการแสดงให้เห็นว่าสถาบันหรือคณะวิชานั้น ๆ ได้จัดให้มีระบบการควบคุมคุณภาพภายในหรือกลไกเสริมอื่นใดที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะประกันได้ว่า การจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการมองภาพรวมของหน่วยงานนั้นมากกว่าเจาะจงตัวบุคคล ทั้งนี้การควบคุมตรวจสอบในรายละเอียดนั้นจะเป็นหน้าที่ของคณะวิชา หรือมหาวิทยาลัยที่จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติขึ้นเป็นของตนเอง

2.4 แนวทางการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพภายใน

ดังได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า หากองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตบัณฑิตมีคุณภาพดี คุณภาพของบัณฑิตก็จะดีไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างหรือพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ระบบนี้ในการกำกับติดตาม และตรวจสอบการดำเนินการต่าง ๆ ของแต่ละองค์ประกอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดในการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพนั้น คงมิได้ต่างไปจากแนวคิดของระบบการบริหารคุณภาพอื่น ๆ เช่น TQM หรือ ISO 9000 มากนัก เพราะจะมุ่งเน้นการมีระบบ การมีกฎเกณฑ์ การมีคู่มือ การมีระบบการควบคุม การทำงานเป็นทีม การมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งระบบการตรวจสอบและประเมินผลจากภายนอกด้วย และโดยที่การดำเนินการผลิตบัณฑิตนั้น ตัวผู้ผลิต คือสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นการสมควรที่จะมอบหมายให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้พิจารณาเกณฑ์และวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะ

ของสถาบันให้มากที่สุด ซึ่งอุทุมพร จามรมาน (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพให้ได้ผลมีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างความเข้าใจในความหมายของการประกันคุณภาพและวิธีการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพของคณะวิชา ทุกคนต้องมีความเข้าใจในความหมายของการประกันคุณภาพของคณะของตนว่า หมายถึงอะไร ครอบคลุมอะไรบ้าง จะดำเนินงานอย่างไร และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรกับทุกคน และเพื่ออะไร

2. การสร้างระบบและกลไกในการดำเนินงาน คณะวิชาจะต้องสร้างระบบการประกันคุณภาพว่าจะประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง จะเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างไร และเพื่อให้ระบบดังกล่าวเกิดการดำเนินงาน คณะวิชาจะต้องหากกลไกที่เหมาะสมกับธรรมชาติของคณะวิชาของตนมารับ เพื่อให้ระบบดังกล่าวเคลื่อนไปข้างหน้าให้ได้ ระบบที่ใช้กันส่วนมาก ได้แก่

- 1) ระบบ Input Process Output และ Impact
- 2) ระบบ Context Input Process Output และ Outcome
- 3) ระบบ ISO
- 4) ระบบ TQM
- 5) ระบบที่คณะวิชา / มหาวิทยาลัยพัฒนาเอง

3. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ ซึ่งถ้าจัดทำข้อมูลอย่างมีระบบแล้วจะทำให้บริหารงานได้สะดวก รวดเร็ว

4. การพัฒนาดัชนีชี้ผลการประกันคุณภาพ ดัชนีที่ชี้ผลการประกันคุณภาพไม่ควรมีจำนวนมาก แต่ควรมีจำนวนเพียงพอที่จะชี้ได้อย่างชัดเจน ในกรณีของการประกันคุณภาพภายในดัชนีเหล่านี้ชี้กระบวนการปฏิบัติงาน แต่ในกรณีของการประกันคุณภาพโดยภายนอกดัชนีชี้ระบบกลไก และประสิทธิผล

5. การกำหนดเกณฑ์ตัดสิน ทบวงมหาวิทยาลัยให้คณะวิชากำหนดเกณฑ์ตัดสิน 2 ระดับเท่านั้น คือ รับรองกับไม่รับรอง และคณะกรรมการตรวจสอบโดยภายนอกจะตัดสินตามเกณฑ์ดังกล่าว

6. การดำเนินงานของคณะวิชาและการตรวจสอบภายในด้วยตนเอง

2.4.1 แนวทางในการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพภายใน มีหลักการที่สรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดมาตรการ แผนงานและเกณฑ์การรับนักศึกษาที่ชัดเจน เพื่อเป็นการเตรียมการในเบื้องต้นที่จะให้ได้วัตถุดิบหลักที่มีคุณภาพ โดยนักศึกษานั้นถือเป็นเสมือนตัวป้อนเข้าสู่ระบบการผลิตอย่างหนึ่ง
2. การประกาศนโยบายและแนวทางการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบภายในและการประเมินผลการดำเนินการภายในที่ชัดเจนของสถาบันอุดมศึกษา
3. การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการดำเนินการ ให้บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษารับทราบโดยทั่วไป
4. การมีคู่มือคุณภาพ (Quality Manual) เพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติ
5. มีการจัดทำแบบฟอร์มการรายงานต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติและให้มีความครบถ้วนในทุกหัวข้อที่ต้องรายงาน
6. การสร้างความรับรู้ และความยอมรับในระบบการควบคุมคุณภาพที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่การร่วมมืออย่างแท้จริง
7. มีการกำกับ ดูแล ให้มีการปฏิบัติตามระบบควบคุมคุณภาพที่ได้จัดให้มีขึ้นอย่างเคร่งครัด
8. มีการจัดทำรายงานและการเตรียมพร้อมเพื่อรับการตรวจสอบจากภายนอก
9. มีการรับการตรวจสอบ และประเมินผลจากภายนอก เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษา
10. การจัดให้มีองค์กรหรือหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเป็นการเฉพาะทางด้าน การควบคุมคุณภาพภายในสถาบัน

2.4.2 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาระบบคุณภาพ

การพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น สถาบันอาจดำเนินการเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบัน เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนา ระบบ และกำกับติดตามการดำเนินการภายในสถาบัน
2. ศึกษา นโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย
3. กำหนดองค์กรรับผิดชอบภารกิจด้านการประกันคุณภาพการศึกษาและ ผู้รับผิดชอบทั้งในระดับสถาบัน และระดับคณะ

4. กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ของสถาบัน ที่สอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย และเสนอสภามหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบ
5. จัดให้มีการประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจกับบุคลากรของมหาวิทยาลัยทุกระดับเกี่ยวกับนโยบาย และแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพ
6. ให้คณะกรรมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพที่แต่งตั้งขึ้น มีภาระหน้าที่ในเบื้องต้นดังนี้
  - 6.1 ศึกษาและกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยมุ่งหวัง ทั้งโดยภาพรวมและเฉพาะสาขาวิชา
  - 6.2 ศึกษาและกำหนดองค์ประกอบของระบบการผลิตบัณฑิตที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพของบัณฑิต (อาจศึกษาจากแนวทางที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ได้)
  - 6.3 พัฒนาเกณฑ์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการดำเนินการในการควบคุมคุณภาพ
  - 6.4 กำหนดขั้นตอน และกลไกการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้นโดยยี่ดื้อ
    - 6.4.1 ปรัชญา และจุดมุ่งหมายของสถาบัน
    - 6.4.2 คุณลักษณะของบัณฑิตที่มุ่งหวัง
    - 6.4.3 การปฏิบัติตามเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนด
    - 6.4.4 การกำหนดขั้นตอน และวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน
7. จัดทำคู่มือการควบคุมคุณภาพของสถาบันขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ และตรวจสอบผลการดำเนินการ
8. จัดให้มีการเผยแพร่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและจัดทำประกาศกำหนดวันเริ่มใช้ระบบ
9. กำหนดให้มีมาตรการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน
10. จัดทำรายงานการศึกษาตนเองตามแนวทางที่ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ

2.5 เอกสารในระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบคุณภาพจะมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้น สามารถดูได้จากระบบเอกสารที่ใช้ เนื่องจากเอกสารที่ใช้ควบคุมระบบเอกสารจะทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่คงเส้นคงวา และมีความเข้าใจตรงกัน ทำให้มั่นใจในคุณภาพ และช่วยในการเฝ้าติดตามระบบคุณภาพ ทำให้การทำงานเป็น

มาตรฐาน ซึ่งเอกสารในระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีทั้งหมด 3 คู่มือ ดังนี้ (ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย ,2540 ; มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์ ,2541)

1. คู่มือคุณภาพ (Quality Manual) เป็นเอกสารที่กำหนดนโยบายคุณภาพ วิธีดำเนินการและวิธีปฏิบัติทั่วไปของเอกสารโดยใช้เป็นเอกสารหลัก อธิบายระบบ และบอกถึงความมุ่งมั่นในคุณภาพ

ประโยชน์ของคู่มือด้านคุณภาพ มีดังนี้

1. ทำให้ทุกบุคลากรในโรงเรียนเข้าใจนโยบายการจัดการและนำไปใช้เป็นแนวทางการทำงาน
2. สร้างความมั่นใจให้กับบุคลากร ได้เข้าใจภาระหน้าที่ ในเรื่องการควบคุมคุณภาพของการจัดการศึกษา
3. ฝ่ายประเมินจะได้ใช้คู่มือคุณภาพเป็นแนวทางในการประเมินภายในคู่มือคุณภาพจะครอบคลุมกำหนดระบบคุณภาพตามมาตรฐาน และจะต้องรวมหรืออ้างถึงวิธีดำเนินการที่เป็นเอกสาร (Document procedures) ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบคุณภาพด้วย

รูปแบบ ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษา
2. นโยบาย
3. ความมุ่งมั่นหมาย
4. โครงสร้างองค์กร หน้าที่ความรับผิดชอบ
5. วิธีปฏิบัติทางคุณภาพโดยทั่วไป

2. คู่มือขั้นตอนการดำเนินงาน (Procedure Manual) เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อการบรรลุผลตามนโยบายที่วางไว้ จะบรรยายวิธีที่ทำให้วัตถุประสงค์นโยบายของคู่มือคุณภาพตรงตามความต้องการในขณะปฏิบัติงาน และวิธีการควบคุมกระบวนการทำงานของแต่ละองค์กรในหน่วยงานเป็นการสร้างความมั่นใจว่า การปฏิบัติงานในทุกกระบวนการอยู่ในทิศทางที่ตรงตามความต้องการ เป็นเอกสารที่บอกว่า ทำอะไร (What) โดยใคร (Who) อย่างไร (How) เมื่อไร (When) ที่ไหน (Where) ทำไม (Why)

รูปแบบ เอกสารฉบับนี้จะมีรูปแบบทั่วไปดังนี้

1. วัตถุประสงค์ บอกความมุ่งมั่นหมายในการกระทำ
2. ขอบข่าย บอก ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร
3. คำจำกัดความ อธิบายคำที่เข้าใจยาก คำที่ไม่คุ้นเคย

4. เอกสารอ้างอิง เช่น คู่มือขั้นตอนการดำเนินงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
5. ความรับผิดชอบ ระบุฝ่าย/หมวด/กลุ่มวิชาที่รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนของวิธี (อาจเอาความรับผิดชอบไปเขียนไว้ในคู่มือคุณภาพก็ได้)
6. วิธีดำเนินการ อธิบายขั้นตอน

3. **คู่มือการปฏิบัติงาน (Work Instruction)** เป็นเอกสารที่บอกรายละเอียดของการปฏิบัติงาน บอกให้รู้ว่าจะทำกิจกรรมนั้นได้อย่างไร และมีลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าระบบการควบคุมคุณภาพจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีการจัดทำเอกสารคู่มือการทำงาน และต้องมั่นใจว่าเป็นเอกสารที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ตลอดเวลา จึงจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพเสมอ ดังนั้นจะเห็นว่าเอกสารที่จัดทำขึ้นถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบการควบคุมคุณภาพ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้จัดทำคู่มือคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเอกสารที่บอกนโยบาย วิธีปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ทำให้เกิดการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนที่มีความเข้าใจตรงกัน เป็นมาตรฐานเดียวกัน และตรวจสอบได้

ตอนที่ 3 การประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล

การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ทุกประเทศให้ความสนใจ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งพยายามที่จะให้ภารกิจของสถาบันบรรลุผลสำเร็จ ทุกสถาบันต่างต้องมุ่งหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศในทุก ๆ ภารกิจ เพราะถ้าสถาบันใดที่มีความเป็นเลิศ แสดงว่ามีการพัฒนาคุณภาพ ความเป็นเลิศทางวิชาการมีความหมายเดียวกับคำว่า คุณภาพ หมายถึงคุณลักษณะที่มีมาตรฐานสูง และตั้งใจจะให้เกิดผลสัมฤทธิ์ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานนั้น โดยคำนึงถึงมิติของรูปแบบ คือไม่เพียงแต่คำนึงถึงผลสำเร็จอันน่าชื่นชมเท่านั้น แต่คำนึงถึงคุณลักษณะซึ่งทำให้เกิดผลสำเร็จด้วย (Gardner, 1961 อ้างถึงในอุไรพรรณ เจนวานิชยานนท์, 2537) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่สถาบันการศึกษาพยาบาลต้องมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพขึ้น เพื่อให้การจัดการศึกษาพยาบาลมีคุณภาพ ซึ่งคุณภาพของการจัดการศึกษาพยาบาล หมายถึง (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2540)

1. การที่บัณฑิตพยาบาลมีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายที่ระบุไว้ในหลักสูตรพยาบาลระดับวิชาชีพหรือมีคุณลักษณะที่สถาบันกำหนดไว้และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต

2. กระบวนการของการผลิตบัณฑิตพยาบาล ได้มีการควบคุมอย่างเป็นระบบ และมีแบบแผนที่ดี จนเชื่อมั่นว่าจะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพตามที่มุ่งหวัง

3.1 ความหมายของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล

จินตนา ยูนิพันธุ์ (2540) ได้ให้ความหมายของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาลไว้ว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล หมายถึง กลุ่มกิจกรรมหรือการปฏิบัติของสถาบันการศึกษาพยาบาล ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้วจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการจัดการศึกษาในสถาบันนั้น จะได้บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพตามลักษณะที่สังคมและวิชาชีพพึงประสงค์ และการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาลจะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อได้มีการตรวจสอบการดำเนินงานในระบบการผลิตบัณฑิต และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของบัณฑิตอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้มีการทบทวนและติดตามกระบวนการผลิตโดยใกล้ชิด

มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์ (2541) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล หมายถึง การที่บัณฑิตพยาบาลมีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยมีกลไกควบคุมระบบการผลิตและการตรวจสอบที่มีประสิทธิผล เชื่อมั่นได้ว่าบัณฑิตพยาบาลมีคุณภาพตามที่คาดหวัง

ประนอม โอทกานนท์ (2543) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาศาสาพยาบาลศาสตร์ คือ การจัดระบบการควบคุมคุณภาพองค์ประกอบของการจัดการศึกษาภายในสถาบัน และเตรียมพร้อมเพื่อรับการตรวจสอบจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกสถาบัน

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล คือ กระบวนการหรือกลไกใด ๆ ที่เมื่อได้ดำเนินการไปแล้ว จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการจัดการศึกษาพยาบาลนั้นจะได้บัณฑิตที่มีคุณภาพตามลักษณะที่สังคมและวิชาชีพต้องการ และได้ มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

3.2 องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาพยาบาล แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2540) คือ

1. ระบบประกันคุณภาพภายใน เป็นกลุ่มกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในสถาบัน เพื่อใช้ในการควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) ที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสถาบันนั้น ๆ มั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษาในสถาบันของตน

2. ระบบประกันคุณภาพภายนอก เป็นการดำเนินการระบบควบคุมคุณภาพ (Quality Auditing) โดยหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่ควบคุม กำกับคุณภาพของผลผลิตทางการศึกษา ของสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการตรวจสอบและประเมินผลทั้งระบบ เพื่อให้สังคมและผู้ใช้บัณฑิต มั่นใจว่าสถาบันผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกสู่สังคม

โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา ได้กำหนดองค์ ประกอบของคุณภาพตามแนวองค์ประกอบของคุณภาพที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ 9 ด้าน เพื่อใช้ในการประเมินของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มีทั้งหมด 23 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์
2. โครงสร้าง
3. แผนการดำเนินงาน
4. หลักสูตร
5. นักศึกษา
6. อาจารย์
7. บุคลากร
8. ผู้บริหาร
9. ทรัพยากรการเรียนรู้ ห้องสมุด ระบบสารสนเทศ
10. ห้องปฏิบัติการ
11. สถานที่ฝึกงาน
12. อาคาร, สถานที่
13. การเงิน และงบประมาณ
14. กระบวนการเรียนการสอน
15. กระบวนการประเมินผลหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร และการประเมินอาจารย์
16. กระบวนการบริหารจัดการ
17. กระบวนการพัฒนาอาจารย์/ บุคลากร
18. กระบวนการพัฒนานักศึกษา
19. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
20. ระบบ กลไกการประกันคุณภาพ
21. บัณฑิต
22. การสนับสนุนของศิษย์เก่า

23. ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการ (รวมถึงผลงานบริการวิชาการ)

ส่วนวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดองค์ประกอบหลักไว้ 10 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรัชญา และวัตถุประสงค์
2. หลักสูตร
3. บุคลากร
4. การบริหารและงบประมาณ
5. อาคารสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา
6. ห้องสมุดและสื่อการศึกษา
7. กิจกรรมนักศึกษา
8. การวัดและประเมินผล
9. การวิจัย
10. ชุมชนสัมพันธ์

3.5 องค์ประกอบคุณภาพของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา (2542) ได้เสนอองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมินของสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ดังนี้

องค์ประกอบคุณภาพของทบวงฯ (9 องค์ประกอบ)	องค์ประกอบคุณภาพของ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ (23 องค์ประกอบย่อย)
1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงาน	1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ 2. โครงสร้าง 3. แผนการดำเนินงาน
2. การเรียนการสอน	4. หลักสูตร 5. นักศึกษา 6. อาจารย์ 9. ทรัพยากรการเรียนรู้ ห้องสมุด ระบบสารสนเทศ 10. ห้องปฏิบัติการ 11. สถานที่ฝึกงาน 12. อาคาร สถานที่ 14. กระบวนการเรียนการสอน 15. กระบวนการประเมินผลหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและการประเมินอาจารย์ 17. กระบวนการพัฒนาอาจารย์/บุคลากร 21. บัณฑิต
3. กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา	18. กระบวนการพัฒนานักศึกษา 22. ศิษย์เก่า
4. การวิจัย (และงานวิชาการ)	23. ผลงานวิจัย และผลงานวิชาการ

องค์ประกอบคุณภาพของทบวงฯ (9 องค์ประกอบ)	องค์ประกอบคุณภาพของ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ (23 องค์ประกอบย่อย)
5. การบริการวิชาการแก่สังคม	ผลงานบริการวิชาการ (รวมใน 23)
6. การทบทวนปรับปรุงศิลปวัฒนธรรม	19. การทบทวนปรับปรุงศิลปวัฒนธรรม
7. การบริหารและจัดการ	7. บุคลากร 8. ผู้บริหาร 16. กระบวนการบริหารจัดการ
8. การเงินและงบประมาณ	13. การเงินและงบประมาณ
9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ	20. การประกันคุณภาพ : ภายในและภายนอก

กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดรูปแบบการดำเนินการจัดระบบการประกันคุณภาพ ไว้
ดังนี้ (วิพรพรรณ วัฒนชีพ, 2540)

1. การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นส่วนที่กำหนดมาตรฐาน
การดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการประกันคุณภาพ โดยคณะกรรมการการประกันคุณภาพ
ของกระทรวงสาธารณสุข

2. การตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก (Quality Auditing) โดยคณะกรรมการจาก
หน่วยงานภายนอก

3. การประเมินผลการดำเนินการ (Quality Assessment) เป็นการประเมินประสิทธิผล
และประสิทธิภาพการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพ โดยคณะกรรมการทั้งจากภายใน
และภายนอกกระทรวง

3.4 แนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

จินตนา ยูนิพันธุ์ (2540) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน
ไว้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจกับแนวคิดและหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา และศึกษา
แนวคิดและทิศทางของวิชาชีพ รวมทั้ง การวิเคราะห์ความต้องการของสังคมเกี่ยวกับคุณลักษณะ
ของบัณฑิตที่สังคมต้องการ

2. กำหนดองค์ประกอบหลักของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ หรือปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผล
ต่อคุณภาพบัณฑิตพยาบาล ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์ (Input) หมายถึงปัจจัยที่เป็นตัวป้อนของระบบการศึกษาพยาบาล
ได้แก่ หลักสูตร นักศึกษา และอาจารย์

2.2 กระบวนการผลิต (Process) หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ภายในสถาบัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่การเรียนรู้ของ นักศึกษาตามที่สถาบัน การศึกษาพยาบาลกำหนดไว้ตามความคาดหวังของสังคม

2.3 ผลผลิต (Output) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากระบบการจัดการเรียนการสอน นั่นคือบัณฑิตพยาบาล

3. เลือกองค์ประกอบที่กลุ่มตัดสินว่าสำคัญต่อคุณภาพการจัดการศึกษามากที่สุด และสามารถควบคุมได้ในขณะนั้น
4. กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการควบคุมคุณภาพให้บุคลากรทุกคนทราบทั่วกัน
5. จัดทำคู่มือคุณภาพ (Quality Manual)
6. จัดทำแบบฟอร์ม รายงานต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในระบบที่พัฒนาขึ้น
7. สร้างการรับรู้และการยอมรับในระบบควบคุมคุณภาพที่ได้กำหนดขึ้น
8. ดำเนินการกำกับ สนับสนุนและตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษาภายในสถาบัน
9. จัดทำรายงานการควบคุมคุณภาพการศึกษาพยาบาล เพื่อการเผยแพร่หรือรับการตรวจสอบจากภายนอก

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในไว้ดังนี้

1. กำหนดโครงสร้างองค์กรรับผิดชอบในด้านการประกันคุณภาพระดับวิทยาลัยอย่างชัดเจน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบระบบประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัย
3. จัดประชุมชี้แจงหลักการ วัตถุประสงค์และความสำคัญของการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นในวิทยาลัย
4. จัดทำคู่มือการควบคุมคุณภาพของวิทยาลัย
5. จัดให้มีการตรวจสอบภายในและประเมินผลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นเป็นการภายใน
6. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัย

จากการศึกษา พบว่า การกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพภายในของแต่ละสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกัน เนื่องจากนโยบายของหน่วยงาน โครงสร้างองค์กร และระบบการบริหารงาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันมีความแตกต่างกัน ดังนั้นในแต่ละสถาบันจึงควรมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพภายในของตนเองด้วยตนเอง เพื่อความเหมาะสมของสถาบันตนเอง

ตอนที่ 4 การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์

4.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในบุคคลซึ่ง ได้แก่ พฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์การฝึกหัดการปฏิบัติการ การกระทำจริงด้วยวิธีการที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม (เชียรศรี วิจิตรศิริ, 2527) และ Gagne กล่าวว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในสมรรถนะของมนุษย์เป็นสมรรถนะที่ฝึกฝนได้ มิใช่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการของความเจริญของงามเท่านั้น (Gagne อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค, 2523) นอกจากนี้ Skinner (Skinner, B.F. cited in Reilly, 1980) นักพฤติกรรมนิยม มีความเชื่อว่ามนุษย์มีลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่ง คือการหลีกเลี่ยงจากสิ่งแวดล้อมที่ให้ผลทางลบ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากการให้แรงเสริม และ Dewey (Dewey, 1963) นักปฏิบัตินิยม กล่าวว่า แรงเสริมของการเรียนรู้ต้องมาจากภายในตัวบุคคลและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่มีความไว้วางใจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีความจริงใจต่อกันและทำหายสติปัญญาของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีอิสระในการใช้สติปัญญาของตน มีอิสระในการสังเกต ตัดสินใจ

การสอนตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมนิยม หมายถึง เทคนิควิธีที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการจัดแรงเสริม เป็นการให้แรงเสริมในทางบวกและหลีกเลี่ยงการลงโทษหรือการควบคุมในทางลบ สำหรับการสอนตามแนวคิดของนักปฏิบัตินิยม หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการตัดสินใจใช้สติปัญญาของตนอย่างเต็มที่ซึ่งจะกระทำได้โดยจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกตัดสินใจในการกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นประสบการณ์ทำหายสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) ที่กล่าวว่า การสอน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ กิจกรรมการสอนนี้ประกอบด้วย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การแนะแนวส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ เช่น ในห้องเรียน ในหอผู้ป่วย ในชุมชน เป็นต้น และการจัดกิจกรรมเหล่านี้ต้องกระทำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเตรียมสอน ดำเนินการสอน ประเมินผล และให้มีข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการสอนของตน นอกจากนี้ ไพศาล หวังพานิช (2527) กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการที่ใช้ชักนำหรือทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้เพื่อจะได้บรรลุปรัชญาการศึกษาต่อไป การสอนจึงทำหน้าที่พัฒนาหรือเสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ การสอนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาที่จะส่งผลต่อผู้เรียน เพราะเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติต่อผู้เรียนโดยตรง ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นตัวจักร

สำคัญ การที่จะบรรลุหลักชัยหรือปรัชญาการศึกษา และความต้องการของหลักสูตรได้มากน้อยเพียงใดจึงขึ้นตรงกับคุณภาพการสอนหรือตัวผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนและการสอน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการเรียนเป็นกิจกรรมของผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร ซึ่งได้แก่พฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ ส่วนการสอนเป็นวิธีการหรือกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นจะต้องกระทำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเตรียมสอน ดำเนินการสอน ประเมินผล และให้มีข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการสอนของ

4.2 การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การสอนเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นเพื่อวางเงื่อนไข และเตรียมสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คุณสอนกำหนดไว้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ หรือมีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้สอนโดยตรง ดังนั้นทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดภาระหน้าที่ด้านการสอนของผู้สอนว่าอย่างน้อยต้องมีหน้าที่ 5 ประการ ดังต่อไปนี้ (วันชัยศิริชนะ, 2540)

1. การจัดทำแผนการสอนประจำวิชา
2. การจัดทำคู่มือการสอน/คู่มือการเรียน หรือเอกสารประกอบชุดวิชา
3. มีการทบทวน ปรับปรุง เนื้อหาสาระการสอนอยู่ทุกปี
4. มีการจัดทำ และใช้สื่อการศึกษา
5. มีการทดสอบ/วัดผลการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นประจำ

และด้วยเหตุที่การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ผู้สอนต้องมีทั้งความรู้และความชำนาญในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่าทักษะการสอน ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เข้าใจผู้เรียน

การสอนไม่ใช่การส่งความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน แต่การสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ฉะนั้นในการสอนจึงจำเป็นต้องรู้ว่าสอนใครภายใต้สถานการณ์อะไร การเป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่รู้เนื้อหาที่จะสอนและวิธีสอน แต่ต้องรู้วิธีปรับเนื้อหาและวิธีสอนให้เข้ากับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2. มีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้เป็น อย่างดีในองค์ประกอบต่อไปนี้ และสามารถเลือกหรือจัดให้ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน

2.1 วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เป็นแนวทางสำหรับการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์มีหลายประเภท ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย เพื่อให้แนวทางที่ชัดเจน ผู้สอนควรกำหนดวัตถุประสงค์ การเรียนการสอนเป็นข้อความที่ระบุลักษณะการเรียนรู้ และความสามารถที่ผู้สอนต้องการให้เกิด มีขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องนั้นแล้ว วัตถุประสงค์ลักษณะ นี้เรียกว่าวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.2 มโนทัศน์และเนื้อหา เป็นความรู้ที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ ผู้สอนควร ทราบว่ามโนทัศน์เป็นข้อความที่แสดงแก่นของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการรวบรวมลักษณะ เฉพาะของเรื่องนั้น ดังนั้นก่อนการสอนเรื่องใดผู้สอนต้องเขียนมโนทัศน์ของเรื่องนั้นเสียก่อน แล้ว จึงเลือกเนื้อหาซึ่งเป็นข้อความที่ขยายมโนทัศน์ให้ชัดเจนมาประกอบให้เพียงพอสำหรับผู้เรียนใน ระดับชั้นนั้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

2.3 วิธีสอนเป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึง ถึงลักษณะการเรียนรู้ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและลักษณะเนื้อหาวิชาเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

2.4 สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสะดวก ผู้เรียนจะสนใจและจำเรื่องที่เรียนได้นาน สามารถเสนอเรื่องที่มีความซับซ้อนได้ถูกต้อง รวดเร็ว และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้สอนที่มีความรู้เรื่องการสอนสามารถ เลือกสื่อที่ตรงตามเนื้อหา ซึ่งสร้างความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การสอน และเหมาะสมกับวัยและสติปัญญาของผู้เรียน

2.5 การวัดผลและประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้ทำ กิจกรรมแล้ว เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ฉะนั้นการวัดผลและ ประเมินผลต้องอาศัยวัตถุประสงค์เป็นแนวทาง เพราะวัตถุประสงค์จะบอกให้ทราบว่าต้องวัด และประเมินอะไร แคไหน และควรใช้เครื่องมืออะไรในการวัด

3. มีทักษะการสอน

ผู้สอนที่มีทักษะการสอนจะสามารถดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างราบรื่นและมี ประสิทธิภาพ สามารถเสนอบทเรียนให้ผู้เรียนเกิดความคิดความเข้าใจและติดตามบทเรียนโดย ตลอด

ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ Borich (1988) ได้ให้ความเห็นว่าควรจะใช้การจัดลำดับการสอน 7 ชั้นของ Gagne และ Briggs (Gagne and Briggs, 1979) เป็นแนวทางในการวางแผนการสอน ดังนี้

1. การจูงใจ เป็นการเร้าให้ผู้เรียนสนใจหรือเกิดความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องที่จะสอน โดยผู้สอนอาจใช้วิธีตั้งคำถาม ซึ่งควรเป็นคำถามที่กระตุ้นความสนใจ หรือทำให้เกิดความสงสัย จนต้องการติดตามรายละเอียดต่อไป หรืออาจใช้วิธีกระตุ้นทางสายตา เป็นต้น

2. การบอกวัตถุประสงค์แก่ผู้เรียน เป็นการแจ้งให้ผู้เรียนรู้ล่วงหน้าว่า เมื่อจบบทเรียน ผู้เรียนจะต้องแสดงพฤติกรรมอะไรได้บ้าง และจะถูกทดสอบอย่างไร ฉะนั้นในขณะที่เรียนผู้เรียนจะสนใจในการค้นหาคำตอบนั้นวิธีนี้สามารถดึงความสนใจของผู้เรียนให้อยู่กับบทเรียนได้ตลอดเวลา

3. การกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงสิ่งที่เรียนไปแล้ว เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอนเรื่องใหม่เพื่อให้เรื่องใหม่นั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับเรื่องที่เรียนไปแล้ว วิธีการที่ใช้ในการกระตุ้น ได้แก่ การทบทวน การสรุป การพูดถึงความคิดรวบยอด เป็นต้น

4. การเสนอเนื้อหา เป็นส่วนสำคัญที่สุดในการวางแผนการสอน การเสนอเนื้อหาควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

4.1 รูปแบบและวิธีการที่เนื้อหานั้นจะถูกใช้ในการวัดผล การทำงานตามที่ได้รับมอบหมายหรือใช้ในชีวิตรจริง ควรใช้ตัวอย่างที่ผู้เรียนต้องพบ

4.2 การเลือกสนใจเนื้อหาที่สำคัญเพราะเนื้อหาที่เสนอในการสอน 1 ครั้ง ไม่ได้มีความสำคัญเท่ากันทั้งหมด ผู้สอนจึงควรบอกให้ผู้เรียนให้ความสนใจเนื้อหาตอนที่สำคัญเป็นพิเศษ

4.3 ความหลากหลายของวิธีการเสนอเนื้อหา เป็นการแปรเปลี่ยนกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่ทำการสอน ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ในการรับรู้เนื้อหา เพราะเนื้อหาบางประเภทจะรับรู้ได้ดีด้วยการฟัง เนื้อหาบางประเภทถ้าได้มองเห็นภาพด้วยจะทำให้เข้าใจยิ่งขึ้น การเตรียมบทเรียนในส่วนเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหาที่จะสอน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อที่จะใช้ร่วมกับเนื้อหา ส่วนที่เป็นวิธีการเสนอเนื้อหา

5. การทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ โดยปกติก่อนที่จะจบการเสนอเนื้อหา ผู้เรียนควรจะแสดงพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการเป็นรายบุคคล เพราะผู้เรียนได้รู้วัตถุประสงค์ล่วงหน้าแล้ว ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรวบรวมคำตอบตามวัตถุประสงค์เหล่านั้น กิจกรรมที่ให้ทำอาจเป็นแบบฝึกหัด การตอบคำถามหรือการมอบหมายงานให้ทำ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาจสอดแทรกอยู่ในบทเรียน และกิจกรรมเหล่านี้จะไม่นำมาใช้ในการวัดผล

6. การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นสิ่งที่ควรทำทันทีเพราะผู้เรียนย่อมต้องการรู้ผลสิ่งที่เขาตอบ

7. การประเมินผลพฤติกรรม เป็นการให้ผู้เรียนทำงานในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสรุปผลการเรียน เช่น การทำรายงาน การมอบหมายงานให้ไปปฏิบัติ การให้ตอบปากเปล่า เป็นต้น

Kourilsky and Quaranta (1987) กล่าวว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรจะต้องมีความรู้เป็นอย่างดีในเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร การเรียนรู้ การสอนและการประเมินผล

1. ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสำหรับห้องเรียน ผู้สอนเริ่มด้วยการวางแผนการสอน ทำการตัดสินใจว่าจะสอนอะไร เป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนการสอนคืออะไร ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมอย่างไร ผู้สอนจะต้องเตรียมแบบทดสอบสำหรับวัดพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องมีทักษะในการเลือกวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สามารถเขียนวัตถุประสงค์นั้นได้ชัดเจนและทราบวิธีการวัดผลวัตถุประสงค์เหล่านั้น

2. ในด้านการเรียนรู้และการสอน ผู้สอนต้องมีความรู้ในเรื่องหลักการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์หลักการนั้นเข้ากับการสอน จนค้นหาวิธีการนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

2.1 การเรียนรู้จะเกิดได้ดีเมื่อผู้สอนเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1.1 การให้ขอบเขตวิชา หรือนำวิชาให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนทำการสอน
- 2.1.2 การให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกฝนกิจกรรมตามจุดประสงค์
- 2.1.3 การให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนรู้ผลการกระทำของตน
- 2.1.4 การจูงใจให้เกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน
- 2.1.5 การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนรู้สึกว่าผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือ และคอย

ให้คำแนะนำ

2.1.6 การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียน

2.1.7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จโดยผู้สอนจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนสามารถประสบผลสำเร็จได้

2.1.8 การถ่ายโอนและการจำจะเกิดขึ้นเมื่อผู้สอนให้ตัวอย่างในสถานการณ์ หรือบริบทต่าง ๆ กัน ผู้เรียนจะสามารถสร้างโครงสร้างความรู้และความจำเป็นและเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับการใช้ได้

2.1.9 ความแตกต่างระหว่างบุคคล มีส่วนทำให้ผู้เรียน เรียนในลักษณะต่างกัน

2.1.10 ความเข้าใจในเรื่องพัฒนาการของผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัย

2.2 การวางแผนการสอนล่วงหน้าทำให้ผู้สอนมีความมั่นใจในการสอน และสามารถคาดหวังได้ว่า พฤติกรรมใดจะเกิดขึ้นภายในห้องเรียนในการวางแผนการสอนควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

2.2.1 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน มีการอธิบายหรือเขียนวัตถุประสงค์ของการสอนครั้งนั้นอย่างชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้

2.2.2 ความมุ่งหมายและวิธีใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ในบทเรียน

2.2.3 วิธีการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจเมื่อเริ่มบทเรียน

2.2.4 วิธีสอน การแสดงลำดับขั้นตอนการสอนการระบุบทบาทของผู้สอนและผู้เรียนการกำหนดกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการสอน รวมถึงประโยคต่าง ๆ ที่ใช้ถาม

2.2.5 เวลาที่กะโดยประมาณในการทำแต่ละกิจกรรม

2.2.6 การวัดผล การกำหนดหัวข้อและขอบเขตของการวัดผล

2.2.7 การให้ทำงานเอกเทศ ทำกิจกรรมพิเศษ และการติดตามผล

3. การประเมินผลในห้องเรียน เป็นการประเมินตั้งแต่วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน (การเขียนวัตถุประสงค์เหมาะสม) องค์ประกอบของการวางแผน (ลำดับขั้นตอน) และการบริหารองค์ประกอบเหล่านั้น (การประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับหลักการเรียนรู้หรือยุทธวิธีการจัดชั้นเรียน) จุดมุ่งหมายของการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการสอนและให้เกิดความมั่นใจว่าผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

Porter and Brophy (1988) ได้ศึกษาเรื่องการสอนที่ดีของ Institute for Research on Teaching เป็นระยะเวลากว่า 10 ปี พบว่าผู้สอนที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะดังนี้

1. เข้าใจวัตถุประสงค์การสอนเป็นอย่างดี
2. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดความรู้
3. สื่อสารให้ผู้เรียนทราบว่าเขาต้องเรียนรู้อะไร และเรียนไปเพื่ออะไร
4. ใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนแจ่มแจ้ง
5. มีความรู้เกี่ยวกับตัวผู้เรียน สามารถปรับวิธีสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และสามารถแก้ไขสิ่งที่ผู้เรียนเรียนมาผิด ๆ
6. สอนวิธีให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง
7. สอนวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัยทุกระดับ
8. ให้ข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียน
9. บูรณาการการสอนกับวิชาอื่น ๆ
10. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

11. ทำการประเมินผลการสอนของตนเองและปรับปรุงแก้ไขการสอนอยู่เสมอ

ไพศาล หวังพานิช (2527 : 4-5) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบ หรือปัจจัยของการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพว่า ควรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของการสอน ผู้สอนจะต้องรู้อย่างชัดเจนว่าในการสอนแต่ละครั้งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความสามารถอะไร และเรียนรู้สิ่งใด และเมื่อสอนแล้วผู้เรียนควรจะประพฤติปฏิบัติสิ่งใดได้บ้าง ดังนั้นการเตรียมการสอนที่ดีจึงมิใช่เพียงการเตรียมรายละเอียดของเนื้อหาเท่านั้น แต่ควรกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้การสอนถูกทิศทางและได้ผลการเรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. วิธีสอน เป็นเทคนิคหรือกลวิธีที่ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ถูกต้องเหมาะสม วิธีสอนที่ดีหรือเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับเนื้อหา ธรรมชาติและสภาพของผู้เรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย

3. จิตวิทยา เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์ ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จิตวิทยา เพื่อจะได้เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนถูกต้อง และช่วยให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สื่อการสอน เป็นส่วนประกอบที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แก่ผู้เรียน อุปกรณ์การสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ถูกต้องเหมาะสม ผู้สอนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างหรือเลือกใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยทำให้ผลการเรียนการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. การวัดผล เป็นกระบวนการติดตามผลการปฏิบัติการสอนว่า ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ได้ผลระดับใด ผู้เรียนมีความสามารถชนิดใดบ้าง และยังมีสิ่งใดที่บกพร่องควรแก้ไขบ้าง

สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเน้นให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียน และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ และเป็นผู้มีคุณภาพสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและส่วนรวม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนมีหลายฝ่าย แต่ผู้หนึ่งที่มีความสำคัญ ได้แก่ ผู้สอนซึ่งเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับความสำเร็จและคุณภาพของผู้เรียน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการประเมินการสอนของอาจารย์ ซึ่งมีผู้เสนอแหล่งที่จะเป็นผู้ประเมินการสอนของอาจารย์ และแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

แหล่งที่จะเป็นผู้ประเมินการสอนของอาจารย์

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ และ สนิท ไชยวงศต (2526 : 11-13) ได้เสนอไว้ว่า ผู้ที่จะให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินการสอนของอาจารย์ควรประกอบด้วย

1. อาจารย์ผู้สอนเอง
2. นักศึกษา ซึ่งรู้ เห็นและติดตามพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตลอดเวลา
3. เพื่อนอาจารย์ที่ทำงานด้วยกัน โดยเฉพาะในภาควิชาเดียวกัน
4. ผู้บังคับบัญชา ได้แก่ หัวหน้าภาคหรือคณบดี ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการสอนของอาจารย์ด้วย
5. ผู้เชี่ยวชาญทางการประเมินผลการสอน ซึ่งเป็น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์โดยตรง

แนวทางในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์

จินตนา ยูนิพันธุ์ (2527 : 195) ได้เสนอแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ จะต้องครอบคลุมอย่างน้อย 8 ประเด็น ดังนี้

1. ทักษะคติของผู้สอนต่อผู้เรียน
2. ทักษะคติของผู้สอนต่อเนื้อหาวิชา
3. ลักษณะบุคลิกภาพของผู้สอน
4. การจัดการเรียนการสอน
5. วิธีเสนอเนื้อหาวิชา
6. สภาพในห้องเรียน บรรยากาศในการเรียน
7. การรวบรวมเรียบเรียงเนื้อหาวิชา
8. การสื่อความหมาย และอื่น ๆ

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ และ สนิท ไชยวงศต (2526 : 11) ได้เสนอไว้ว่า การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ควรพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 9 ประการคือ

1. การวางแผนและเตรียมการสอน
2. วิธีการสอน
3. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
4. ความรู้ทางวิชาการของอาจารย์
5. บุคลิกภาพของอาจารย์
6. พฤติกรรมของอาจารย์ทั้งในและนอกห้องเรียน

7. การประเมินผลการสอน
8. เอกสาร ตำราที่ใช้อ้างอิงและประกอบการสอน
9. เจตคติของนักศึกษาต่ออาจารย์ผู้สอน

นอกจากนี้ Cohen, P.A. & McKeachie, W.J. (อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2532) ได้สรุปเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินการสอนจากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำนวน หลากหลายเรื่องสำหรับอาจารย์ใช้ประเมินผู้ร่วมงาน ซึ่งประกอบด้วย

1. ความรอบรู้ในเนื้อหาวิชาหรือศาสตร์ที่สอน
2. การเลือกเนื้อหาที่มีความสำคัญต้องสอน
3. การบริหารการสอนและการจัดรายวิชา
4. ความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายของการสอน
5. ความเหมาะสมของวัสดุการสอน เช่นหนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ การใช้สื่อ
6. ความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการเรียนเช่นแบบฝึกหัด แบบสอน รายงาน
7. การประยุกต์เทคนิควิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา
8. การอุทิศตนให้กับการสอนและความสนใจในการเรียนรู้ของนักศึกษา
9. ผลการเรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งพิจารณาจากผลสอบกลางภาคเรียน สิ้นภาคเรียน และคุณภาพของรายงานหรือภาคินิพนธ์
10. การสนับสนุนภาคีวิชาในการปรับปรุงการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผล อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา ได้แก่ การวัดว่านักศึกษาสามารถเรียนรู้สิ่งที่อาจารย์ต้องการให้รู้ ได้มากน้อยเพียงไร เพื่อนำเอาผลการวัดและประเมินเป็นตัวบ่งชี้ว่า นักศึกษาควรจะผ่านกระบวนการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ หรือไม่
2. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเมื่อสิ้นภาคการศึกษา ซึ่งเป็นการวัดภาพรวมของสัมฤทธิ์ผลในการจัดสอนวิชานั้น ทั้งในด้านของอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งสามารถใช้ผลการประเมินเป็นดัชนีบ่งชี้ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป

การควบคุมคุณภาพและประสิทธิภาพของการวัดและประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำ เพื่อให้การวัดและประเมินผลนั้นเชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ในประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะให้การวัดและประเมินผลมีคุณภาพนั้น อาจกระทำได้โดย (วันชัย ศิริชนะ, 2540)

1. การพัฒนาความรู้ และทักษะการวัดและประเมินผล ให้กับผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
2. สร้างระบบการวัดและประเมินผลขึ้นภายในสถาบัน โดยกำหนดตัวแปรที่ต้องการวัด วิธีการวัด และเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน
3. นำผลการประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาส่วนต่าง ๆ ต่อไป

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ พบว่าผู้สอนมีผลโดยตรงกับประสิทธิภาพและคุณภาพการเรียนการสอน ดังนั้นผู้สอนจะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์การเรียนการสอน มีการวางแผนการสอน เลือกใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ในเรื่องหลักการเรียนรู้ และหลักการสอน มีการใช้การจูงใจผู้เรียน และมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเมื่อสิ้นภาคการศึกษา และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

4.3 การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์

การจัดการศึกษาพยาบาล เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพ ซึ่ง Conley (1973) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาทางวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นเนื้อหาความรู้เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการบริการแก่สังคมที่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติให้แก่สังคมได้อย่างถูกต้องกับความเป็นจริงและสามารถปรับได้อย่างเหมาะสม ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ การศึกษาพยาบาลจึงมีเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยครอบคลุมทั้งทางด้านมนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ตามลักษณะของการพยาบาล นอกจากนี้ การจัดการศึกษาพยาบาลยังได้เน้นถึงการพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ รู้จักการแก้ปัญหาด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และสามารถเลือกหลักการที่สัมพันธ์กันมาใช้ในการตัดสินใจปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะด้านการพยาบาล พยาบาลจะต้องใช้เนื้อหาทางทฤษฎีความรู้ทางเทคนิคและมโนทัศน์ต่าง ๆ รวมกันเพื่อประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ยุ่งยากและซับซ้อน ซึ่งในการจัดการศึกษาทางวิชาชีพจะต้องสร้างความมั่นใจ ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ความเป็นตัวของตัวเอง และมีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพด้วย

โดยทั่วไปการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาพยาบาล แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือการเรียนการสอนทางภาคทฤษฎี และการเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติ

4.3.1 การเรียนการสอนทางภาคทฤษฎี

การเรียนการสอนทางภาคทฤษฎีในการศึกษาพยาบาล หมายถึง การจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา เกี่ยวกับมโนทัศน์ หลักการ กฎ ทฤษฎี และข้อความรู้ของวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอนจะเหมือนกับการเรียนการสอนในสถานบันอุดมศึกษาทั่วไป ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้มากในระบบการศึกษาพยาบาลมีอยู่ 3 แบบ คือ การสอนเน้นข้อความรู้ สอนแก้ปัญหา และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Ellis, Cogan and Howey, 1981 อ้างถึงใน เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์, 2539 : 23-24) การเรียนการสอนทางภาคทฤษฎีมุ่งให้ความรู้ด้านเนื้อหาวิชา เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรอบรู้ และมีความสามารถพอสมควรที่จะไปฝึกหัดให้การพยาบาลผู้ป่วยได้ การศึกษาในรายละเอียดของการจัดการเรียนการสอนทางภาคทฤษฎี จะพบว่า

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน มุ่งให้นักศึกษามีพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ

1.1 ด้านพุทธิพิสัย มุ่งให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านความรู้อย่างเพียงพอ ที่จะนำไปใช้เป็นหลักและแนวทางในการให้การพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม

1.2 ด้านจิตพิสัยมุ่งปลูกฝังให้นักศึกษามีค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล

1.3 ด้านทักษะพิสัย มุ่งให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ ได้เรียนรู้ ได้พบเห็นการปฏิบัติทางการพยาบาล แต่มีความจำกัดด้านสถานที่ โอกาสและสภาพแท้จริงของผู้ป่วย การเรียนรู้เพื่อเน้นด้านนี้จึงมีน้อย

2. การเรียนการสอน

ในการเรียนการสอนภาคทฤษฎีโดยทั่วไป ผู้เรียนจะมีกลุ่มใหญ่โดยเฉลี่ย ตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป มีรายละเอียดดังนี้

2.1 วิธีการสอน ส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบบรรยาย และวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้สอน และนักศึกษามีส่วนในการเรียนการสอนในขอบข่ายที่จำกัด

2.2 แหล่งการเรียนรู้ ในห้องเรียนหรือห้องทดลองหรือห้องเรียนสำหรับสาธิต

2.3 หัวข้อการสอน เป็นไปตามหลักสูตรและเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน โดยทั่วไปพยายามให้นักศึกษามีส่วนร่วมด้วยมากเท่าที่จะทำได้

2.5 สื่อการสอน ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่จำลองขึ้น

2.6 การประเมินผล เป็นการทดสอบข้อเขียนจึงวัดได้ดีในด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ส่วนด้านทักษะวัดได้ไม่แน่นอน

การจัดการเรียนการสอนทางทฤษฎีในการศึกษาพยาบาลของประเทศไทย ใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลาย แต่การสอนโดยการบรรยายก็ยังเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมสูง(จินตนา ยูนิพันธุ์, 2535 อ้างถึงใน เสาวนีย์ กานต์เดชารักษ์, 2539 : 24-25) ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2536 ที่พบว่า สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ ยังคงนิยมใช้วิธีการจัดการเรียนวิชาภาคทฤษฎีด้วยการบรรยาย อภิปราย (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536 : 100) ที่ประชุมจึงมีมติให้สถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่งดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียน การสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตทางการพยาบาล

4.3.2 การเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติ

การเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติในการศึกษาพยาบาล หมายถึง เป็นการเรียนรู้จากสภาพ จากเหตุการณ์ที่เป็นจริง ผู้เรียนได้เห็น ได้สังเกต ได้สัมผัส ได้ทดลองปฏิบัติกับผู้ป่วยจริง (สมคิด รักษาสัตย์ และ ประนอม โอทกานนท์, 2524) เมื่อศึกษาในรายละเอียดของการจัดการเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติ จะพบว่า

1. จุดมุ่งหมาย มุ่งให้นักศึกษามีพัฒนาการทั้ง 3 ด้านเช่นเดียวกับภาคทฤษฎี คือ

1.1 ด้านพุทธิพิสัย มุ่งให้นักศึกษามีพัฒนาการด้านความรู้ มุ่งให้นำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของผู้ป่วยเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งวางแผน และประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านจิตพิสัย มุ่งปลูกฝังให้นักศึกษาศรัทธาในวิชาชีพพยาบาล มีความอดทน เสียสละ และมีความต้องการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างจริงใจ

1.3 ด้านทักษะพิสัย มุ่งให้นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างถูกต้องมั่นใจ เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยแต่ละราย ทั้งยังสามารถดัดแปลงแก้ไขแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างรอบคอบและมีเหตุผลที่ดี

2. การเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ครู คำนึงถึงนักศึกษาและสิ่งแวดล้อมในหอผู้ป่วย การสอนต้องให้สัมพันธ์และเหมาะสมกับสภาพการต่าง ๆ ในหอผู้ป่วย

2.2 ผู้เรียน กลุ่มเล็กประมาณ 6-10 คน

2.3 วิธีการสอน ส่วนใหญ่เป็นการสาธิตและวิธีสอนหลาย ๆ แบบผสมผสานกับมุ่งให้นักศึกษาได้เห็นสภาพจริง ลงมือปฏิบัติ

2.4 แหล่งการเรียนรู้ ในหอผู้ป่วยที่นักศึกษาปฏิบัติงาน หรือสถานที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.5 หัวข้อการสอน เลือกหัวข้อการสอน โดยพิจารณาจากประสบการณ์ ปัญหาความต้องการของนักศึกษาตลอดจนปัญหาและความต้องการของหอผู้ป่วยเป็นเกณฑ์

2.6 กิจกรรมการเรียนการสอน จะพยายามให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียน การสอนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้และมีความเหมาะสม

2.7 สื่อการสอน เป็นของจริงที่มีอยู่ในหอผู้ป่วย

2.8 การประเมินผล สามารถวัดพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติได้ครอบคลุม

การเรียนการสอนภาคปฏิบัติในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2532)

1. การปฏิบัติทางห้องทดลองเป็นการเรียนการสอนที่คุ้นเคยกันมาก โดยเฉพาะการเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ การฝึกปฏิบัตินี้จะเป็นการฝึกฝนในแง่ของการทดลอง เช่น การฝึกภาคปฏิบัติทดลองทางวิทยาศาสตร์ การฝึกภาคปฏิบัติในวิชาโภชนาการและการฝึกปฏิบัติด้านเทคนิคการพยาบาลในห้องปฏิบัติการพยาบาล เป็นต้น การปฏิบัตินี้จะเน้นถึงการฝึกหัดและทดลองก่อนการได้ลงปฏิบัติจริงแก่ผู้ป่วย เป็นการฝึกสถานการณ์จำลองที่ครูกำหนดขึ้นในห้องทดลองที่ใกล้เคียงความจริงที่สุด

2. การฝึกปฏิบัติในชั้นเรียน การปฏิบัตินี้ต่างจากการฝึกปฏิบัติในห้องทดลอง และสถานฝึกปฏิบัติตรงที่เป็นการฝึกซึ่งเน้นถึงการใช้ข้อมูลจริงเพื่อการศึกษาปัญหาและใช้กิจกรรมการแก้ปัญหา วิธีการเรียนผู้เรียนจะต้องลงปฏิบัติโดยเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริง แล้วนำเข้าไปศึกษาในชั้นเรียน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ พร้อมอภิปรายและสรุปผลร่วมกันกับผู้เรียนคนอื่น ๆ

3. การฝึกปฏิบัติภาคสนาม หมายถึง การฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพโดยตรง ด้วยการปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย บุคคลหรือชุมชน การฝึกปฏิบัติภาคสนามจะเป็นการฝึกฝนให้ใช้ความคิด วิธีการแก้ปัญหา สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ได้พิสูจน์ความจริงของทฤษฎีในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่นอกเหนือไปจากที่ครูสอน อีกทั้งยังเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ และทักษะทางวิชาชีพด้วย โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล นอกจากจะเป็นการเสริมความรู้ความเข้าใจในชั้นเรียนแล้ว ยังเป็นการเตรียมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งนอกเหนือจากการฝึกเทคนิคการพยาบาลยังฝึกกระบวนการพยาบาลร่วมด้วย Schweer กล่าวว่า การปฏิบัติเป็นหัวใจของการศึกษาพยาบาล เพราะการฝึกปฏิบัติเป็นการ

1. สนับสนุน ผู้เรียนให้เกิดความคิดอย่างอิสระ
2. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ
3. แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญทางด้านสติปัญญาและวิชาชีพ และ
5. พัฒนาทุกด้าน (Schweer, 1972 อ้างถึงใน จินตนา ยูนิพันธุ์, 2527)

จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาพยาบาลที่จะนำไปสู่การดูแลและการปฏิบัติพยาบาลได้ถูกต้องตรงตามปัญหา และความต้องการของผู้รับบริการ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติให้มีคุณภาพ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ พบว่ามีการจัดการเรียนการสอน ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนการสอนทางภาคทฤษฎี และการเรียนการสอนทางภาคปฏิบัติ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ได้แบ่งการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนการสอนทางภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดยแบ่งออกเป็นด้านการเตรียมสอน ด้านการดำเนินการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

4.5 ดัชนีและเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพด้านกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

จากผลการประชุม "คณะทำงานพัฒนาดัชนีและเกณฑ์ตรวจสอบคุณภาพ สาขาพยาบาลศาสตร์" เมื่อวันที่ 30-31 ตุลาคม 2541 ณ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ดัชนีบ่งชี้ และเกณฑ์ประเมินด้านกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการประเมินหลักสูตร การพัฒนาและการปรับปรุงหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ดัชนีย่อยสำหรับการตรวจสอบ	ดัชนีย่อยสำหรับเป็นเกณฑ์การประเมิน	ระดับเกณฑ์		
		3	2	1
1.การเตรียมสอนที่มีประสิทธิภาพ	1.1 มีประมวลการสอนรายวิชา (Course Syllabus) ทางกรพยาบาลครบทุกวิชา และครอบคลุมทุกหัวข้อ	/		
	1.2 มีความสอดคล้องภายในของประมวลการสอน	/		
	1.3 มีแผนการสอนทุกหน่วยการเรียน	/		

ดัชนีย่อยสำหรับการตรวจสอบ	ดัชนีย่อยสำหรับเป็นเกณฑ์การประเมิน	ระดับเกณฑ์		
		3	2	1
	1.4 มีเอกสารการสอน/ ชุดการสอนครบถ้วน ถูกต้องทันสมัย เข้าใจง่าย	/		
	1.5 มีการประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนและผู้รับผิดชอบในแหล่งฝึก	/		
2. การสอนที่มีประสิทธิภาพ	2.1 วิธีสอนเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา/ แนวคิด และผู้เรียน	/	/	
	2.2 บรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้แก่	/	/	
	2.2.1 จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง			
	2.2.2 จัดบรรยากาศการเรียนการสอนในภาค ปฏิบัติไม่ให้เครียด มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ สามารถฝึกปฏิบัติด้วยตนเองได้ทั้งในเวลา และนอกเวลาโดยอิสระ และมีอาจารย์ที่ปรึกษา			
	2.2.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์และแก้ปัญหา			
	2.2.4 มีการประชุมปรึกษาระหว่างนักศึกษา/อาจารย์ และทีมพยาบาลเพื่อพัฒนาประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติ			
	2.2.5 อาจารย์มีการจัดตารางเวลาการทำงานที่ชัดเจนเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบได้ในแต่ละสัปดาห์			
	2.3 เลือกใช้สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้เหมาะสม	/		
3. การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน	3.1 มีรายงานการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียน	/		
	3.2 มีการประเมินผลโดยผู้เรียน ทีมผู้สอนและผู้ประเมินจากภายนอก	/	/	
	3.3 มีระบบการให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน	/	/	

กระบวนการการประเมินหลักสูตร การพัฒนาและการปรับปรุงหลักสูตร

ดัชนีย่อยสำหรับการตรวจสอบ	ดัชนีย่อยสำหรับการเกณฑ์การประเมิน	ระดับเกณฑ์		
		3	2	1
ด้านหลักสูตร 1. มีกระบวนการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	1.1 เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร	/		
	1.2 ประเมินหลักสูตรอย่างน้อยทุก 5 ปี	/		
	1.3 นำผลการประเมินการพัฒนา/ ปรับปรุงหลักสูตร	/		
2. ด้านการวัดผล	2.1 ตารางวิเคราะห์เนื้อหาวิชาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกรายวิชาทางการพยาบาล	/	/	
	2.2 มีการออกข้อสอบที่ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์เนื้อหาวิชา	/	/	
	2.3 มีคู่มือปฏิบัติในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์รายวิชา	/	/	
	2.4 มีการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบและจัดทำคลังข้อสอบ	/		
	2.5 นำผลการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบมาปรับปรุง	/		

โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ (2542 : 2-8) ได้เสนอ ดัชนีบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินด้านกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการการประเมินผลหลักสูตร การเรียนการสอน การพัฒนาและการปรับปรุงหลักสูตร และการประเมินอาจารย์ ดังนี้

ด้านกระบวนการเรียนการสอน

ดัชนีบ่งชี้	เกณฑ์ประเมิน
1. มีประมวลการสอนรายวิชา (Course Syllabus)	1.1 มีประมวลการสอนรายวิชาครบทุกวิชา
2. มีแผนการสอนทุกหน่วยการเรียนรู้และใช้แผนการสอน	
3. มีเอกสารประกอบการสอน / เอกสารคำสอน / ตำรา ถูกต้อง ทันสมัย เข้าใจง่าย	
4. ใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และผู้เรียน	
5. จัดบรรยากาศการเรียนการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	5.1 จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 5.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์และแก้ปัญหา 5.3 จัดบรรยากาศการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติไม่ให้เกิดเครียด มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ สามารถฝึกปฏิบัติด้วยตนเองได้ทั้งในเวลาและนอกเวลา 5.4 มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างนักศึกษากับอาจารย์และทีมพยาบาล เพื่อพัฒนาประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติ
6. เลือกใช้สื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้	
7. มีการจัดบรรยากาศและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา	7.1 อาจารย์มีการจัดตารางเวลาการทำงานที่ชัดเจน เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบได้ในแต่ละสัปดาห์
8. จัดสรรเวลาให้นักศึกษาได้ฝึกหัดเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้นจากตำรา หรือการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ	

ด้านกระบวนการการประเมินผลหลักสูตร การเรียนการสอน การพัฒนาและการปรับปรุง
หลักสูตรและการประเมินอาจารย์

ดัชนีบ่งชี้	เกณฑ์ประเมิน
<p>ด้านหลักสูตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีการวางแผนและประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม 2. นำผลการประเมินมาปรับปรุง / พัฒนาหลักสูตร 3. มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อศึกษาครบตามหลักสูตร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. อย่างน้อยทุก 5 ปี
<p>ด้านการเรียนการสอน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดทำตารางวิเคราะห์เนื้อหาในรายวิชา (Test Blueprint) ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทุกวิชา เพื่อเป็นแนวทางในการสอน/ ออกข้อสอบ 2. มีการออกข้อสอบครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามตารางวิเคราะห์เนื้อหาในรายวิชา 3. มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน และชี้แจงให้นักศึกษา ทราบล่วงหน้า 4. มีคู่มือในการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ 5. มีการวิเคราะห์ข้อสอบทุกวิชา คลังข้อสอบ และพัฒนาปรับปรุงข้อสอบให้ดีขึ้นอยู่เสมอ 6. มีวิธีการประเมินผลเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของลักษณะวิชา 7. มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ตามภาระงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 4.1 มีคู่มือ....โดยมีรายละเอียดและตัวชี้วัดประกอบในการประเมิน
<p>ด้านอาจารย์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อาจารย์ทุกคนมีความรู้และทักษะในการประเมินผล 2. มีการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่อาจารย์เพื่อการพัฒนา/ปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงาน 	

จากการศึกษาเอกสารที่ผ่านมา พบว่า การควบคุมคุณภาพจะต้องมีการจัดทำดัชนีประกัน
และเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

ตอนที่ 5 หลักสูตรคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ได้เริ่มผลิตพยาบาลวิชาชีพมาเป็น
ระยะเวลายาวนาน มีผลผลิตคือพยาบาลวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษาออกไปรับใช้สังคมมาแล้วเป็น
จำนวนมาก โดยที่ผู้บริหารและคณาจารย์ได้ทำการปรับปรุงหลักสูตรมาเป็นระยะ ๆ ซึ่งหลักสูตรที่
ใช้ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรปี 2536 ปรับปรุงใหม่ ปี 2540 ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น
เด่นแสดงให้เห็นในปณิธาน วิสัยทัศน์ และกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

5.1 ชื่อหลักสูตร และชื่อปริญญา

ชื่อหลักสูตร	พยาบาลศาสตรบัณฑิต Bachelor of Nursing Science Program
ชื่อปริญญา	พยาบาลศาสตรบัณฑิต (พย.บ.) Bachelor of Nursing Science (B.N.S.)

5.2 หลักการและเหตุผล

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ได้จัดการศึกษาด้านการ
พยาบาล นับตั้งแต่ครั้งยังเป็นโรงเรียนฝึกหัดนางพยาบาลแมคคอร์มิค ในปี พ.ศ.2466 เป็นต้นมา
และได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมมา
โดยตลอด ทั้งนี้ เริ่มจากหลักสูตรประกาศนียบัตร การพยาบาลและผดุงครรภ์มา จนถึง หลักสูตร
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (การพยาบาลและผดุงครรภ์) ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 เป็นต้นมา คณะ
พยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค ได้ทำการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เป็นหลักสูตรพยาบาลศาสตร
บัณฑิต โดยได้รับความเห็นชอบจากทบวงมหาวิทยาลัย ให้ใช้หลักสูตรดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ 1
พฤษภาคม 2536 จนถึงปัจจุบัน

เพื่อให้การจัดการศึกษา มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันยิ่งขึ้น คณะพยาบาล
ศาสตร์แมคคอร์มิค จึงเห็นสมควรที่จะให้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพยาบาลอีกครั้ง และสภา
มหาวิทยาลัยได้อนุมัติปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรครั้งนี้ ในคราวประชุม เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน
2540 โดยมีเหตุผลในการขอปรับปรุงหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)

2. เพื่อให้สอดคล้องกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ฉบับปรับปรุง แก้ไข ฉบับปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นพื้นฐานของทุกหลักสูตรของมหาวิทยาลัยพายัพ การปรับปรุงดังกล่าว มีผลกระทบต่อโครงสร้างของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

3. คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ได้เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตร บัณฑิต มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 จากผลการประเมินหลักสูตร เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 พบว่ามีความจำเป็นต้องแก้ไขและปรับปรุง เพื่อให้เกิดความครบถ้วนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค จึงขอปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรใหม่ ทั้งหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และเลือกเสรี

3.2 ปรับปรุงเพื่อลดความซ้ำซ้อนเนื้อหาสาระบางรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา

3.3 ปรับปรุงรายวิชาบังคับก่อน เพื่อความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3.4 เพิ่มรายวิชาใหม่ ยกเลิกรายวิชาเดิม เพิ่มและลดหน่วยกิต ตามความเหมาะสมในหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ กลุ่มวิชาชีพ

3.5 เปลี่ยนรหัสและชื่อรายวิชาใหม่ให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

5.3 นโยบาย

ตามหน้าที่หลัก 4 ประการของสถาบันอุดมศึกษาและคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มีนโยบายในการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ระยะที่ 3 ค.ศ. 2000-2004 (พ.ศ.2543-2547) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และอื่น ๆ คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ จึงจะได้กำหนดปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ นโยบายการบริหารและการจัดการศึกษาของตนฯ ขึ้น

5.4 ปณิธาน

มุ่งผลิตพยาบาลวิชาชีพที่มีความรู้และคุณธรรม คือ สัจจะและบริการ ด้วยน้ำใจไมตรีที่สอง

5.5 วิสัยทัศน์

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ โดยเน้นความผสมผสานของการใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติการพยาบาลที่ออร์ปด้วยคุณธรรมแห่งการบริการด้วยน้ำใจ ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรบัณฑิต

ศึกษา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนระดับภูมิภาค ระหว่างประเทศภาคพื้นเอเชีย แปซิฟิก และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

5.6 ปรัชญาและวัตถุประสงค์

ปรัชญาการศึกษาของหลักสูตร

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อใน องค์พระเยซูคริสต์เจ้า ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างในการอุทิศตนเอง เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและยึดมั่นใน ปณิธานของ มหาวิทยาลัยพายัพ คือ “สัจจะ-บริการ” โดยการแสวงหาความดีเลิศทางวิชาการและ คุณธรรม เพื่อให้เห็นแจ้งในความจริงแห่งชีวิตและเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการบริการรับใช้สังคม

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค เชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านร่างกาย จิตอารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่มีการ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความต้องการมีคุณสมบัติเฉพาะและมีพัฒนาการ ตามระยะต่าง ๆ ของชีวิตแตกต่างกัน การพยาบาลเป็นงานบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นต่อมนุษย์ ทั้งรายบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยเน้นการส่งเสริมสุขภาพการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพเพื่อให้บุคคลสามารถดูแลตนเองได้ตามศักยภาพ

ดังนั้น การจัดการศึกษาพยาบาล จึงมุ่งผลิตพยาบาลวิชาชีพให้มีความรู้ ทักษะ และ ทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดเชิงวิเคราะห์ริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นผู้นำ เป็นพลเมืองดี ดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม สามารถพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ให้ สอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขแห่งชาติ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนปณิธานการศึกษาของ มหาวิทยาลัยพายัพ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผู้สำเร็จการศึกษาจะมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่าชีวิต ความเป็นมนุษย์ ความต้องการพื้นฐาน ตลอดจนการดำรงความสมดุลของชีวิต
2. มีความรู้ทางพยาบาลศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ใช้ในการให้บริการแก่บุคคลแต่ละวัยในด้านส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพทั้งในสถานบริการและชุมชน
3. สามารถนำกระบวนการพยาบาลมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาสุขภาพของ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
4. สามารถเผยแพร่ความรู้และให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ เพื่อให้บุคคลดูแลตนเองได้ ตามศักยภาพ

5. สนับสนุนและร่วมมือในการทำวิจัยและนำออกไปใช้ในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ
6. มีความคิดเชิงวิเคราะห์และริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ และมีมนุษยสัมพันธ์ สามารถประสานงานและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล
7. มีคุณธรรม จริยธรรม รักษาจรรยาบรรณและมาตรฐานของวิชาชีพ
8. รับผิดชอบต่อสถาบันและสังคมในฐานะพลเมืองดีของระบอบประชาธิปไตย ดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม
9. มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่อย่างเสียสละ พร้อมอุทิศตนเพื่อบริการสังคม ตระหนักถึงความสำคัญในการให้ความร่วมมือต่อองค์กรและสมาคมวิชาชีพ

5.8 กรอบแนวคิดหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มีจุดมุ่งหมายจะผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้บริการแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยมีกลยุทธ์ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลภายใต้กรอบแนวคิด 6 ประการ ดังนี้

แนวคิดที่ 1

มนุษย์เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า ประกอบด้วย กาย จิต สังคม และมีความต้องการพื้นฐาน เพื่อการดำรงชีวิต การที่มนุษย์จะมีสุขภาพดี จะต้องสามารถดำรงรักษาภาวะสมดุลของร่างกาย จิตอารมณ์และสังคมได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พยาบาลจะต้องมองบุคคลในฐานะองค์รวม ไม่อาจแยกให้บริการพยาบาลเป็นส่วน ๆ ได้ พยาบาลจะต้องนำความรู้ ทั้งที่เป็นวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการพยาบาลแบบองค์รวมนี้ เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพแก่บุคคล

แนวคิดที่ 2

บุคคลในฐานะองค์รวม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของสุขภาพอนามัยและความเจ็บป่วย (Health - Illness continuum) ในแต่ละช่วงระยะชีวิต นับตั้งแต่ปฏิสนธิ วัยเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ซึ่งกลไกการปรับตัวมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านโครงสร้างร่างกาย ความต้องการ จิตอารมณ์ และสังคม

แนวคิดที่ 3

บุคคลในฐานะองค์รวมมีปฏิสัมพันธ์กับภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้บุคคลมีธรรมชาติของการพึ่งตนเอง (Self-reliance) และรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-care) ไม่เหมือนกัน การดูแลตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพื่อดำรงชีวิตไว้ซึ่งความมีสุขภาพดีและสวัสดิภาวะของตน เป็นกิจกรรมส่วนบุคคลที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ บุคคลอาจมีความพร้อมในการดูแล

ตนเองได้ จึงต้องการระบบการพยาบาลที่เหมาะสม เพื่อให้ความต้องการดูแลตนเองทั้งหมด (Therapeutic self-care demand) ได้รับการสนองตอบอย่างสมบูรณ์

แนวคิดที่ 4

การพยาบาล เป็นการบริการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนั้น จึงต้องอาศัย กระบวนการพยาบาล (Nursing process) มาใช้เป็นหลักในการประเมินและแก้ปัญหาสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีฐานะเป็นองค์รวมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของสุขภาพอนามัยและความเจ็บป่วย เพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพดีและสามารถดูแลตนเองได้ตามศักยภาพ

แนวคิดที่ 5

การพยาบาลด้วยสัจจะ บริการ หมายถึง การพยาบาลที่อาศัยความรอบรู้อันเป็นสัจจะของวิชาชีพและให้การบริการพยาบาล โดยการอุทิศตนอย่างเต็มใจ กอปรด้วยคุณธรรม จรรยาวิชาชีพ ดังคำขวัญที่ว่า “น้ำใจไมล์ที่สอง” (The Spirit of the Second Mile) เพื่อให้บุคคลที่พร้อมในการดูแลตนเองได้รับการบริการอย่างดีที่สุด สามารถบรรลุถึงภาวะสุขภาพดีและดูแลตนเองได้ตามศักยภาพ

แนวคิดที่ 6

การศึกษาพยาบาล คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง และเสริมสร้างพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้มีการพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติในวิชาชีพพยาบาล มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดเชิงวิเคราะห์สร้างสรรค์ มีคุณธรรม วิชาจรรยาบรรณและมาตรฐานของวิชาชีพ สามารถค้นคว้าวิจัย ตลอดจนปฏิบัติงานบริการด้านสุขภาพอนามัยได้ในทุกระดับของงานบริการสาธารณสุขของประเทศ ทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขแห่งชาติ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแผนงานการศึกษาของมหาวิทยาลัยพายัพ

ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าว คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค จึงได้จัดทำหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตขึ้น โดยเชื่อว่าจะช่วยสามารถผลิตพยาบาลวิชาชีพได้อย่างมีคุณภาพตรงตามความต้องการของประเทศได้

ตอนที่ 6 การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

6.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา

การค้นคว้าวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ในทางวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาเป็นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการค้นหาสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นประโยชน์ในทางประยุกต์ใช้ต่อไป

การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยทั่วไป หมายถึง งานสร้างสรรค์ที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มพูนคลังความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ วัฒนธรรม และสังคม และการใช้ความรู้เหล่านี้มาประยุกต์เพื่อก่อให้เกิดการผลิตสิ่งใหม่ ๆ

การวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง การค้นคว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติทั้งในขั้นพื้นฐานและขั้นประยุกต์ ตลอดจนความรู้ขั้นพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่นำไปใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรม รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกระบวนการในการผลิตด้วย

6.2 ประเภทของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท (ฝ่ายการวิจัย การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2534) ได้แก่

1. การวิจัยพื้นฐาน (Basic research) เป็นการวิจัยในขั้นของการค้นหาความจริงในธรรมชาติ และการแสวงหาความรู้ใหม่
2. การวิจัยประยุกต์ (Applied research) เป็นการวิจัยที่ใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วมาศึกษาในเชิงประยุกต์ โดยมุ่งหวังที่จะนำไปพัฒนาต่อไป
3. การวิจัยขั้นพัฒนา (Development research) เป็นการวิจัยที่มุ่งไปสู่การนำไปผลิตหรือปรับใช้ได้ในทางปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่า การวิจัยและพัฒนา มีความแตกต่างระหว่างการวิจัยปกติทั่วไป เพราะในงานการวิจัยแบบธรรมดาทั่วไปผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อจุดมุ่งหมายอีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่ได้มุ่งเพื่อการผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เพื่อค้นหาความรู้ใหม่(การวิจัยแบบมูลฐาน)หรือเพื่อตอบคำถามเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติ (การวิจัยแบบประยุกต์) หรืออาจเกี่ยวข้องกับ

การผลิตผลอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สามารถนำไปใช้ทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่การวิจัยและพัฒนาจะมีการนำผลที่ได้รับจากการวิจัยทั้งประเภทมูลฐานและประยุกต์มาใช้สร้างผลผลิตที่จะต้องทำการทดสอบที่พร้อมต่อการนำไปใช้ในองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ

ทางสังคม-พฤติกรรมศาสตร์ การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนา และตรวจสอบความเที่ยงของผลิตผลในด้านสังคม-พฤติกรรมศาสตร์ซึ่งครอบคลุมหลายสาขาวิชา เช่น การศึกษาและจิตวิทยา ขั้นตอนของกระบวนการนี้ปกติจะเรียกว่า วัฏจักรของการวิจัยและพัฒนาซึ่งประกอบด้วยการศึกษาผลการวิจัยหรือการค้นพบที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตที่ต้องการพัฒนา การพัฒนาผลผลิตที่วางอยู่บนพื้นฐานของการค้นพบเหล่านี้ การทดสอบภาคสนาม และการปรับปรุงเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในขั้นทดลองภาคสนาม

สำหรับการวิจัยและพัฒนา ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการพัฒนาชุมชนไปด้วยนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการที่ชาวบ้านจะต้องร่วมตัดสินใจ ร่วมกันช่วยกันคิดช่วยกันทำเป็นหลัก งานจึงจะสำเร็จ

6.3 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

จรรยา สุวรรณทัต (2537) ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาจากท่านผู้รู้ต่าง ๆ ได้เสนอไว้ มีดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมการวิจัยและข้อมูลขั้นแรกสุด จะรวมการทบทวนวรรณกรรมการวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตภายในสถานการณ์ต่าง ๆ
2. การเตรียมการ รวมทั้งการให้คำนิยามทักษะ การระบุวัตถุประสงค์ การกำหนดลำดับขั้นตอนและการทดสอบความเป็นไปได้
3. การพัฒนาผลผลิตในรูปแบบขั้นต้น ขั้นนี้จะรวมการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ หรือเนื้อหาในเชิงการสอนหรือถ่ายทอด คู่มือและเครื่องมือประเมิน
4. การทดสอบขั้นต้น อาจกระทำโดยใช้กลุ่มตัวอย่างไม่เกิน 10 คน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตและแบบสอบถาม
5. การปรับปรุงผลผลิตในด้านสำคัญ ๆ โดยอาศัยการเสนอแนะจากผลที่ได้จากการทดลองภาคสนาม
6. การทดสอบภาคสนามขั้นสำคัญ มีตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 30-100 คน มีข้อมูลทั้งเชิงปริมาณในผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างและมีการประเมินโดยเทียบกับวัตถุประสงค์และกลุ่มเปรียบเทียบ

7. การปรับปรุงผลิตผลในขั้นนำไปใช้ แก้ไขปรับปรุงโดยอาศัยผลที่ได้รับจากการทดลองภาคสนามขั้นสำคัญ
8. การทดลองภาคสนามเพื่อการปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับบุคคล 40 ถึง 200 คน เก็บและวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และแบบสอบถาม
9. การปรับปรุงผลิตผลขั้นสุดท้าย ปรับปรุงผลิตผลตามที่ได้ผลจากขั้นตอน 8 เสนอแนะ
10. การเผยแพร่และการจำหน่ายแจก รายงานเกี่ยวกับผลิตผลให้แก่ที่ประชุมวิชาการและวิชาชีพ และนำรายงานลงในวารสาร และมีการควบคุมเพื่อให้เกิดคุณภาพ

ลำดับขั้นตอนที่ 10 ขึ้นข้างบนนี้ ถ้ากระทำอย่างถูกต้องก็เชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของการวิจัยได้ ซึ่งในการวิจัยนี้ใช้การวิจัยและพัฒนา เพราะเป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ระบบควบคุมคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และสามารถนำไปปรับใช้ได้ในทางปฏิบัติจริง โดยให้ความสำคัญกับประชากรในพื้นที่นั้น ๆ มามีส่วนร่วมในการช่วยกันคิดช่วยกันทำร่วมกันตัดสินใจเป็นหลัก งานจึงจะสำเร็จได้

6.4 การทำประชาพิจารณ์

โกลดิท พลกุล (2540) กล่าวว่า การทำประชาพิจารณ์เป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนการออกกฎ คำสั่ง หรือการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ในปัญหาสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบสิทธิของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือในประเทศสหราชอาณาจักร จะใช้คำว่า "การไต่สวนสาธารณะ" "การสอบสวนโดยเปิดเผย" และ"การรับฟังทางมหาชน" ซึ่งหมายถึง มาตรการทางปกครองที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่จะถูกกระทบหรือเสียหายในเรื่องนั้น ๆ ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้ง คัดค้าน ก่อนที่ฝ่ายบริหารจะออกกฎหรือคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ โดยให้องค์กรหรือบุคคลที่มีความเป็นอิสระเป็นผู้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นนั้น สำหรับประเทศไทยแนวความคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแผ่นดินในด้านการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ได้รับการยอมรับในความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเสนอโดยคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ โดยแผนแม่บทดังกล่าวได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิรูประบบราชการไว้หลายประการ โดยหลักการที่สอง (ปรับปรุงระบบการทำงานของรัฐบาล) วิธีการที่ 3 ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีประชาพิจารณ์ในนโยบาย กิจการ หรือโครงการสำคัญที่มีผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้กำหนดเรื่องนี้ไว้ใน มาตรา 59 ดังนี้

“ มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตน หรือท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ”

ข้อดีของการทำประชาพิจารณ์

การทำประชาพิจารณ์มีข้อดี คือ กระบวนการนี้ทำให้ฝ่ายบริหารได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ อย่างเต็มที่และเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันอย่างเต็มที่ อันจะทำให้การตัดสินใจในโครงการนั้นอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด ผลที่ได้จากประชาพิจารณ์สามารถใช้เป็นแนวทางหรือข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้ดำเนินงานตามโครงการ มิใช่การตัดสินใจเด็ดขาดที่จะต้องดำเนินการตามนั้น (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2540)

หลักเกณฑ์และวิธีการทำประชาพิจารณ์

การทำประชาพิจารณ์อาจมีขึ้นในกรณีที่หน่วยงานเห็นว่าการจัดให้มีประชาพิจารณ์จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามโครงการ หรือมีขึ้นในระหว่างขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม หรือในขั้นตอนใดก็ได้ก่อนที่หน่วยงานจะตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ วิธีการทำประชาพิจารณ์สรุปแนวทางได้ดังนี้ (โกคิน พลกุล, 2540 ; ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2540)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการประชาพิจารณ์ของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการหนึ่งคน และกรรมการอื่นอีกไม่น้อยกว่าสามคน
2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการที่จัดให้มีประชาพิจารณ์
3. กำหนดวัน และเวลาในการจัดทำประชาพิจารณ์
4. กำหนดประเด็นที่จะมีประชาพิจารณ์ให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียรับทราบ เพื่อจะได้เสนอความคิดเห็น
5. เมื่อคณะกรรมการประชาพิจารณ์รับทราบความคิดเห็นของทุกฝ่ายแล้ว ให้ทำรายงานสรุปผลที่ได้จากประชาพิจารณ์
6. ให้คณะกรรมการประชาพิจารณ์เสนอรายงานต่อผู้บังคับบัญชา
7. เมื่อผู้บังคับบัญชาพิจารณารายงานของคณะกรรมการประชาพิจารณ์แล้วให้ประกาศผลการตัดสินใจพร้อมด้วยเหตุผลเกี่ยวกับโครงการ

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า การทำประชาพิจารณ์ เป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ก่อนการออกกฎ คำสั่ง หรือการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางหรือข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ให้ดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งทำให้การตัดสินใจนั้นอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงนำการทำประชาพิจารณ์โดยให้ผู้บริหารและคณาจารย์ประจำของคณะพยาบาล ศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการ พัฒนาระบบควบคุมคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทาง และเป็นข้อมูลประกอบการ พัฒนาคู่มีคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ของคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ

6.5 รูปแบบวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

รูปแบบวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นวิธีที่นิยมใช้มากทางอุดมศึกษา และมีความ เชื่อถือได้ เพราะถือว่าการตัดสินใจ การวิพากษ์วิจารณ์ หรือการประเมินความถูกต้องของสิ่งที่นำเสนอ เป็นผลที่เกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และดุลยพินิจของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ใน ศาสตร์สาขานั้น หรือในวิชาชีพนั้น ๆ เป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ (Conrad and Wilson, 1985 อ้างถึงใน อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์, 2537)

หลักการของวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วันชัย ศิริชนะ (2536) ได้กล่าวถึง หลักการของวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ตามแนว คิดของ Eisner ดังนี้

1. เป็นรูปแบบที่มีได้เน้นสัมฤทธิ์ผลของวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิง เป้าหมาย (Goal-based model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องตาม รูปแบบการประเมินแบบตอบสนอง (Responsive model) หรือการรองรับกระบวนการตัดสินใจ ตามรูปแบบอิงการตัดสินใจ (Decision-making model) อย่างไม่อย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้รู้ หรือผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำขึ้นมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือกับกระบวนการตัดสินใจ เสมอไป แต่อาจผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจรณ์ญาณของผู้ทรง คุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการ ประเมิน

2. เป็นรูปแบบการประเมินผลที่เน้นความเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่ประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลปะที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากในการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้นอกจากการใช้วิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น ต่อมาได้มีการนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาระดับสูงในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เฒ่าในเรื่องนั้นจริงๆ มาเป็นผู้ประเมินผล รูปแบบนี้จึงเป็นที่นิยมในการนำมาใช้ประเมินผลในวงการอุดมศึกษาที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

3. เป็นรูปแบบการประเมินที่ใช้ตัวบุคคลผู้ทรงคุณวุฒินั่นเองเป็นเครื่องมือการประเมินผล โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒินั้นจะเที่ยงธรรมและมีวิจารณ์ญาณที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญการของผู้ทรงคุณวุฒิ นั่นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม ประมวล และวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

ทั้งนี้การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือของวิชาชีพนั้น ๆ เป็นสำคัญ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สามารถนำไปทดสอบใช้ในสภาพจริงได้ จึงต้องนำเอาวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Carpino (1995 อ้างถึงใน สุวิมล ราชธนบริบาล, 2541) ได้วิจัยเรื่องการรับรู้ของอาจารย์ต่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง : การศึกษา 3 สถาบันการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามความเข้าใจของอาจารย์วิทยาลัยชุมชน อาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน และมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีต่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องที่สถาบันได้บูรณาการใช้ในสถาบันและเพื่อติดตามความสำเร็จด้านกลยุทธ์ของผู้บริหาร ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพของสถาบัน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์รับรู้ถึงการประกันคุณภาพที่นำมาบูรณาการใช้ในสถาบันไม่เหมือนกัน การรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ที่ได้ทำสัญญาต่าง ๆ แล้วมีนัยสำคัญ และอาจารย์ซึ่งใช้เครื่องมือประกันคุณภาพในการสอนในห้องเรียนมีความพอใจต่อประโยชน์ของการประกันคุณภาพมากกว่าอาจารย์ที่ไม่ได้ใช้ อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ อาจารย์มีความพึงพอใจมากที่สุดเกี่ยวกับแนวคิดของการประกันคุณภาพในด้านการบริการนักศึกษา โปรแกรมการศึกษาที่จัดในสถาบัน คุณภาพในการจัดกิจกรรมและ

ติดต่อสื่อสารของผู้บริหาร อาจารย์มีความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อหัวข้อการประเมินคุณภาพในด้าน การใช้แหล่งทรัพยากรมนุษย์ และคุณภาพของสารสนเทศและการวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร นอกจากนี้ อาจารย์ผู้หญิงมีความรู้โดยส่วนตัวเกี่ยวกับการประกันคุณภาพมากกว่าอาจารย์ผู้ชาย และยังคงตระหนักถึงความสำคัญและมีทัศนคติที่ก้าวหน้าของการใช้ระบบการประกันคุณภาพของ สถาบัน

วันชัย ศิริชนะ (2536) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการ ศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาแนวความคิดพื้นฐานหลักการโครงสร้าง วิธีการและหลักเกณฑ์ในการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศต่าง ๆ โดยใช้วิธีวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพ การรับรองวิทยฐานะและข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและประเทศไทย แล้วนำข้อมูลเบื้องต้นมาแจกแจง เปรียบเทียบและสรุปข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับ อุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและได้ทำการทดสอบรูปแบบที่ พัฒนาขึ้นโดยใช้วิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการวิจัยพบว่าระบบการประกันคุณภาพการ ศึกษาของทุกประเทศที่ศึกษาได้เน้นถึงหลักการในเรื่องความเป็นอิสระ ควบคู่ไปกับความพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอกของสถาบันอุดมศึกษา

รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด ทบวงมหาวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น ได้ใช้กระบวนการรับรองวิทยฐานะโดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่ง ใช้ระบบการตรวจสอบกลไกการควบคุมคุณภาพทางวิชาการภายในที่ สถาบันจัดให้มีขึ้น โดยลักษณะนี้จะใช้กับสถาบันอุดมศึกษาหรือหลักสูตรที่เปิดดำเนินการไปแล้ว และเป็นระบบที่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจ แบบที่สอง ใช้ระบบการตรวจสอบผลการดำเนินการ สำหรับสถาบันหรือหลักสูตรที่ขอจัดตั้งหรือขอเปิดดำเนินการใหม่ เมื่อเห็นว่ามาตรการและเกณฑ์ การดำเนินการเหมาะสมก็ให้การรับรองวิทยฐานะ โดยทั้งสองระบบมุ่งเน้นการกระตุ้นให้สถาบัน อุดมศึกษามีอิสระในการกำกับดูแลตนเอง โดยการสร้างระบบควบคุมคุณภาพ ติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของตนขึ้นด้วยตนเอง

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาดัชนีสู่ความ เป็นเลิศทางวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการศึกษาวิเคราะห์ คุณภาพ หรือความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ โดยกระบวนการ EDFR จะได้คุณลักษณะของความเป็นเลิศ จำนวน 20 คุณลักษณะ โดยมีดัชนีบ่งชี้ทั้งสิ้น 121 ดัชนี

เมื่อนำคุณลักษณะและดัชนีบ่งชี้ที่ได้วิเคราะห์ห่วงล้อนาคตและตารางปฏิสัมพันธ์ จะได้แนวทางพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามดัชนี เมื่อนำมา สร้างภาพ (Scenario) ของดัชนีบ่งชี้ความเป็นเลิศทางวิชาการ จะได้ทั้งหมด 19 ภาพ ซึ่งบรรยายถึงคุณลักษณะของความเป็นเลิศทางวิชาการ ระดับความเป็นเลิศและแนวทางพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามคุณลักษณะนั้น ๆ ตามต้องการ เมื่อนำภาพของดัชนีที่พัฒนาขึ้นไปประเมินความเป็นไปได้โดยระบบผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำไปทดลองใช้ประเมินสถาบันการศึกษาพยาบาลเอกชน 1 แห่ง พบว่า ดัชนีที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ไม่มีดัชนีใดได้รับการเพิ่มหรือตัดออก

คุณลักษณะของความเป็นเลิศทางวิชาการที่ได้จากการวิจัยนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะของปัจจัยเบื้องต้นด้านปรัชญา เป้าหมายของสถาบัน คุณลักษณะของนักศึกษาใหม่ คุณลักษณะอาจารย์ประจำ คุณลักษณะผู้บริหาร สถานภาพการเงิน งบประมาณ ทรัพยากรสนับสนุนวิชาการ และคุณลักษณะของแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ คุณลักษณะของกระบวนการ ประกอบด้วย คุณลักษณะของหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ การบริหาร การพัฒนาคณาจารย์ การจัดดำเนินงานให้ผลิตผลงานวิชาการ กิจกรรมนักศึกษาและการประเมินตนเองของสถาบัน ในด้านคุณลักษณะของผลิตผล ประกอบด้วย สมรรถนะและเจตคติต่อวิชาชีพของบัณฑิต พัฒนาการด้านบุคลิกภาพและทักษะทางสังคมของบัณฑิตและผลิตผลด้านวิชาการของสถาบัน

อัจฉรา วัฒนานรงค์ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การควบคุมคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย โดยศึกษาการควบคุมคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 14 แห่งในประเทศไทยที่ดำเนินการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป รวมทั้งผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว โดยศึกษาวิธีการควบคุมคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยเอกชนใน 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุด ด้านนักศึกษาและด้านสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร จำนวน 45 คน และอาจารย์ จำนวน 193 คน และเป็นทั้งผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน 121 คน ผลการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทยมีระดับปฏิบัติการบริหารจัดการควบคุมคุณภาพภายในโดยรวม ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุด ด้านนักศึกษาและด้านสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับวิธีการในการควบคุมคุณภาพในด้านต่างๆ บางแห่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อการควบคุมคุณภาพภายในรายด้าน ในภาพรวมดำเนินการจัดการศึกษาโดยมีการควบคุมคุณภาพภายในอยู่ในระดับที่ดี

อมรวิชัย นาคทรพรพ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ในกระแสแห่งคุณภาพ โดยการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดและแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ มุ่งเน้นประเทศที่เป็นหลัก 4 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสารศึกษาข้อมูลของประเทศต่าง ๆ และการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูล Eric และ Internet โดยใช้เวลาในการสืบค้น สังเคราะห์เรียบเรียงเป็นเวลา 3 เดือน ผลการวิจัยพบลักษณะรวมกันของระบบการประกันคุณภาพของประเทศต่าง ๆ ดังนี้

1. ความมีอิสระและความสามารถตรวจสอบได้เป็น 2 กระแสความคิดที่มีความสำคัญและบทบาทที่ตัดเทียมกันในการจัดระบบประกันคุณภาพ
2. ในทุกประเทศที่ศึกษามีการจัดตั้งหน่วยงานกลางระดับชาติ และหน่วยงานอิสระขึ้นมาดูแลประสานงานประกันคุณภาพการศึกษา
3. หัวใจสำคัญของการประกันคุณภาพอยู่ที่การกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษามีกลไกตรวจสอบการทำงานของตนเองควบคู่ไปกับการตรวจสอบจากภายนอก
4. กลไกตรวจสอบจากภายนอกนั้น มักเน้นการใช้ประโยชน์จาก "เพื่อนร่วมวงการ" (peer) เป็นสำคัญ
5. ปัจจัยสำคัญยิ่งในการประกันคุณภาพ ได้แก่ การมีและใช้ข้อมูลอย่างเต็มประสิทธิภาพ
6. ประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการประกันคุณภาพ คือ กระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนการใช้ข้อมูลคุณภาพการศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรอุดหนุนสถาบันอุดมศึกษานั้น แม้ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แต่ก็มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นเป็นลำดับ

สุทนต์ ศรีไสย และคณะ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ดัชนีแสดงคุณภาพงานวิชาการของอาจารย์ เพื่อศึกษาดัชนีแสดงคุณภาพงานวิชาการของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามการรับรู้ของอาจารย์และผู้บริหารระดับต่าง ๆ จำแนกตามภาพรวมและสาขาวิชา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ในภาพรวมของอาจารย์มหาวิทยาลัยจะให้ความสำคัญใน 6 องค์ประกอบ เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ ภาระงานสอน คุณภาพการสอน การได้รับการสนับสนุน การวิจัย ผู้นำทางวิชาการ การเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานสร้างสรรค์ ส่วนในสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพให้ความสำคัญใน 7 องค์ประกอบ คือ ภาระงานสอน คุณภาพการสอน ผู้นำทางวิชาการ การได้รับการยอมรับทางวิชาการ การเผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานสร้างสรรค์และการได้รับการสนับสนุนการวิจัย สำหรับสาขาสังคมศาสตร์ให้ความสำคัญใน 7 องค์ประกอบ คือ

การได้รับการยอมรับทางวิชาการ การรายงานสอน ผู้นำทางวิชาการ คุณภาพการสอน การเผยแพร่ ผลงานวิชาการ ผลงานสร้างสรรค์และการได้รับการสนับสนุนการวิจัย ส่วนสาขามนุษยศาสตร์ให้ความสำคัญเพียง 3 องค์ประกอบ คือ การรายงานสอน คุณภาพการสอน และผู้นำทางวิชาการ

2. จำนวนผลงานวิจัยของอาจารย์จะขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ อย่างน้อย 3 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการทำงานวิจัย ตำแหน่งทางวิชาการ และประสิทธิภาพการสอน โดยที่ตัวแปร ประสิทธิภาพการทำงานวิจัยเป็นตัวแปรที่ดีที่สุด

3. จำนวนผลงานทางวิชาการโดยเฉลี่ยรวมทั้งประเภท (ผลงานวิจัย ตำราและบทความ) ต่อปีต่อคนของอาจารย์ที่ได้ผลิตขึ้นมาแล้วพบว่า อาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ผลิต ผลงานวิจัยหรือตำราหรือบทความอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสองอย่างที่มีปริมาณสูงกว่าสาขาอื่น โดยมีค่าเฉลี่ยต่อปีต่อคนจำนวน 154 เรื่อง รองลงไป ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ โดยเฉลี่ย จำนวน 131 เรื่องต่อปีต่อคน ในขณะที่สาขาสังคมศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์ผลิตผลงานทาง วิชาการ ซึ่งอาจจะเป็นวิจัยหรือตำราหรือบทความอย่างใดอย่างหนึ่งเพียง 1 เรื่องต่อคนต่อปี

4. อาจารย์ในสาขาสังคมศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์ต้องรับผิดชอบภาระงานเกี่ยวกับการ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และ/หรือกรรมการวิทยานิพนธ์ โดยรับงานดังกล่าวมีปริมาณสูงกว่า อาจารย์ในสาขาอื่น

สุวิมล ราชธนบริบาล (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการ การประกันคุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวง มหาวิทยาลัย เพื่อสำรวจรูปแบบกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อกระบวนการ การประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และเสนอแนวทางในการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แบบสำรวจจาก 11 สถาบัน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร 16 สถาบัน และแบบสอบถามผู้บริหารและอาจารย์ 6 สถาบัน ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งได้มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการ ประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของทบวง มหาวิทยาลัย มีรูปแบบกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ระบบกำกับ ระบบสนับสนุนและระบบตรวจสอบ รูปแบบที่ 2 มีองค์ประกอบเช่น เดียวกับรูปแบบที่ 1 มีการเน้นที่การพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การ ประกันคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบที่ 3 มีการกำหนดกรอบแนวคิดเป็นขั้นตอน แบ่งกระบวนการ ออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรของสถาบัน ระยะที่ 2

จัดตั้งสภาวิชาการขึ้นเป็นองค์กรหลักที่ดูแลเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ประสานงานนโยบายและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์หรือคู่มือสำหรับให้คณะวิชาถือเป็นแนวปฏิบัติ ระยะเวลา 3 การนำนโยบายสู่แนวปฏิบัติและมีการออกเยี่ยมชมหน่วยงานเพื่อดูความคืบหน้าของแต่ละคณะและหน่วยงาน ระยะเวลา 4 การปรับปรุงระบบ ระยะเวลา 5 การดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ นอกจากนี้ พบว่าสถาบันมีวิธีดำเนินงานในการจัดประชุมชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบัน จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพของสถาบัน จัดตั้งหน่วยงาน/ คณะ/ และผู้รับผิดชอบ จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพ กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาและน่านโยบายสู่การปฏิบัติในระดับภาควิชา และกำหนดดัชนีบ่งชี้คุณภาพของมหาวิทยาลัย

ด้านความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพในหน่วยงาน พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินงานด้านหลักสูตรมากที่สุด ส่วนอีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุดและแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านการวิจัยและด้านบริการวิชาการ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นของอาจารย์ให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินการด้านหลักสูตรมากที่สุดเช่นกัน อีก 4 ด้านให้ความสำคัญในระดับมาก และทั้งผู้บริหารและอาจารย์ให้ความสำคัญด้านนิสิตนักศึกษาในระดับปานกลาง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ การปฏิบัติและมีความเข้าใจว่าการประกันคุณภาพเป็นการตรวจสอบหรือการจับผิดการทำงานของบุคลากร นอกจากนี้พบว่า การปรับเปลี่ยนผู้บริหารทำให้การดำเนินงานระหว่างสถาบัน คณะและภาควิชาขาดความต่อเนื่อง และทบวงมหาวิทยาลัยขาดความชัดเจนในเรื่องแนวทางการปฏิบัติ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ประสบผลสำเร็จ ต้องการคู่มือในการพัฒนามาตรฐานภายในสถาบัน และแนวปฏิบัติในการนำไปใช้

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่า ประเทศไทยเพิ่งจะเริ่มทำการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเริ่มจากการควบคุมคุณภาพการศึกษา ซึ่งการควบคุมคุณภาพการศึกษายังไม่มีระบบที่ชัดเจนแน่นอนตายตัว ทบวงมหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้พัฒนาระบบควบคุมคุณภาพการศึกษาด้วยตนเอง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของสถาบันมากที่สุด